

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Narva Kolledž

Õppekava Keeleõpetaja mitmekeelses koolis

Katrin Sepp

Magistritöö

ILUKIRJANDUSEL PÕHINEV ÕPPEMATERJAL LUGEMIS-, KUULAMIS- JA
KÕNEOSKUSE ARENDAMISEKS

II KOOLIASTME EESTI KEELE TEISE KEELENA TUNNIS

Juhendaja: Maret Annuk, MA

Narva 2025

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Katrin Sepp, 19. 04. 2025

/allkirjastatud digitaalselt/

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katrin Sepp (sünnikuupäev: 01.08.1975),

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Ilukirjandusel põhinev õppematerjal kuulamis-, lugemis- ja kõneoskuse arendamiseks II kooliastme eesti keele teise keelena tunnis“, mille juhendaja on Maret Annuk, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks

Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Katrin Sepp

19.04.2025

RESÜMEE

Ilukirjandusel põhinev õppematerjal lugemis-, kuulamis- ja kõneoskuse arendamiseks II kooliastme eesti keele teise keelena tundides

Magistritöö eesmärgiks oli koostada II kooliastme eesti keele lugemise, kuulamise ja kõnelemise arendamiseks ilukirjandusel põhinev õppematerjal, seda katsetada ning uurida õpetajate ülesannete valikut ja hinnanguid õppematerjalile. Õppematerjal koosneb kahest ilukirjandusliku tekstikatkest ja nende põhjal koostatud ülesannetest. Tekstikatked olid pärit Andrus Kivirähki raamatust “Sirli, Siim ja saldused“ (1999). Õppematerjali eesmärgiks oli arendada 5. klassi õpilaste lugemis-, kuulamis- ja kõneoskust eesti keele tunnis.

Õppematerjali sobivuse uurimiseks katsetati õppematerjali 5. klassi õpilastega eesti keele tunnis ja viidi seejärel läbi kaks küsitlust, üks ankeet oli mõeldud õpetajatele ja üks tagasiside vabas vormis ülesannete valiku kohta. Õppematerjalile andsid hinnangu 4 Ida-Virumaa koolide õpetajat ja 2 Harjumaa kooli õpetajat ning õpperühmades oli 6-12 õpilast. Õpetajate hinnangul vastab õppematerjal Põhikooli Riikliku Õppekavale (2011), on sobiva raskusastmega, selle juhendid on arusaadavad, see on sobiva pikkusega ning koostatud harjutused arendavad nii kõnelemis- kui ka lugemisoskust eesti keeles. Õpetajad arvasid, et harjutused sobivad ka sõnavara arendamiseks. Kõik õpetajad valisid ühe töölehe harjutused, neli võttis ka teise töölehe harjutused. Kõik eksperdid kinnitasid, et kasutaksid seda õppematerjali ka edaspidi. Tagasiside põhjal tehti õppematerjali täiendused.

Märksõnad: ilukirjandus, keeleõpe, eesti keel, kõnelemine, kuulamine, lugemine, õppematerjal

SUMMARY

Study Material for Developing Reading and Speaking Skills through Literature in the Estonian Language Classroom of School Stage II

The aim of this master's thesis was to create study materials for school stage II in order to develop their reading, listening and speaking skills in Estonian through literature, to test the material and study teachers' choosing and feedback on the study material. The set of study materials consisted of worksheets based on two literature excerpts from the book "Sirli, Siim ja saladused" (1999) by Andrus Kivirähk. The aim of the study material was to develop 5-graders' reading, listening and speaking skills in Estonian. To examine the suitability of the study material, it was tested in the classroom and after that a questionnaire was given to the teachers. The study material was evaluated by 4 teachers from some schools of Ida-Viru County and 2 schools of Harjumaa County, the number of students was 6-12 in one group. The analysis of the teachers' questionnaire showed that they considered the set of study material to correspond to the National Curriculum, to be of appropriate length and level, the instructions to be clear and the exercises to develop reading, listening and speaking skill. The teachers also thought that the set of study material developed students' vocabulary. All teachers selected the exercises from one worksheet, four teachers also used the exercises from the second worksheet. All participating experts agreed that they would consider using the material in the future. Based on the feedback, some modifications were made to the study material.

Keywords: literature, language teaching, English language, speaking, reading, study material

Lühendite nimekiri

ADDIE – Analysis, Design, Development, Implementation, Evaluation (õppekavanduse mudel)

CLT – Communicative Language Teaching (kommunikatiivne keeleõpetus)

HITSA – Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutus

LORI – Learning Object Review Instrument (õppematerjalide kvaliteedi hindamise tööriist)

NÕK – Nüüdisaegne õpikäsitus

PRÕK – Põhikooli riiklik õppekava

RÕK – Riiklik õppekava

RESÜMEE	4
SUMMARY	5
SISSEJUHATUS.....	8
1. KOMMUNIKATIIVSE ÕPPE MEETOD JA NÜÜDISAEGNE ÕPIKÄSITUS	10
1.1 Ilukirjanduse kasutamine keeleõppes	12
1.2 Lasteraamatute kasutamine keeleõppes	14
1.3 Eesti lastekirjandus.....	16
1.4 Lugemisoskuse arendamine	18
1.5 Kuulamisoskuse arendamine.....	20
1.6 Kõnelemisoskuse arendamine	22
1.7 Õppematerjali koostamise põhimõtted.....	24
1.8 Uurimise eesmärk ja uurimisküsimised	26
2. METOODIKA	27
2.1 Õppematerjali koostamine ja lasteraamatu valik.....	27
2.2 Valim	30
2.3 Mõõtevahendid.....	32
2.4 Protseduur.....	33
2.5 Ekspert hinnangu tulemused	33
2.6 Kvantitatiivne analüüs.....	34
2.7 Eelistatud lasteraamatute tüübid.....	35
2.8 Kvantitatiivsete tulemuste tõlgendus	37
2.9 Ekspertide ülesannete valik	38
2.10 Ekspertide soovitusel õppematerjali parandamiseks	39
3. ARUTELU.....	40
Tänu sõnad.....	43
Autorsuse kinnitus.....	44
KASUTATUD KIRJANDUS	45
LISA 1	48
LISA 2.....	53
LISA 3.....	57
LISA 4.....	60
LISA 5.....	64
LISA 6.....	68
LISA 7.....	74

SISSEJUHATUS

Tänapäeva globaliseerunud maailmas on suhtlemine sageli seotud vajadusega osata rohkem kui ühte keelt. Keelte õpetamine on hariduses üks kesksemaid valdkondi, kuna keeleoskus on aluseks teadmiste omandamisele, eneseväljendusele ning edukale suhtlemisele erinevates eluvaldkondades. Hea keeleoskus toetab õpilaste kriitilist mõtlemist, analüüsi oskust ja loovust. Eestis on keeleõpe eriti aktuaalne seoses üleminekuga eestikeelsele haridusele. Selleks, et tagada kõigile õpilastele võrdne ligipääs haridusele, on oluline toetada nende keeleoskuse arengut ja pakkuda kvaliteetseid õppematerjale, mis aitavad neil edukalt omandada eesti keeles õpetatavaid aineid. Ilukirjanduse kasutamine hariduses ja keeleõppes on muutunud üha olulisemaks, pakkudes õppijatele võimalusi nii keeleliste kui ka kognitiivsete oskuste arendamiseks. Ilukirjanduslikud tekstid, nagu novellid, romaanid, luuletused ja näidendid, avavad ukse kujuteldavatesse maailmadesse, võimaldades õppijatel suhestuda erinevate tegelaste ja sündmustega. See rikastab lugemiskogemust ja loob aluse tekstide sügavamale keelelisele ja kultuurilisele mõistmisele. Kirjanduse kaudu omandatud kogemused aitavad arendada empaatiat, kriitilist mõtlemist ning analüüsi oskust, mis on olulised nii keeleõppes kui ka laiemas hariduslikus ja sotsiaalses kontekstis.

Põhikooli riiklik õppekava (2011) rõhutab tänapäevases keeleõppes kommunikatiivset lähenemist, mis seab esikohale õppija vajadused ning tema oskuse kasutada õpitavat keelt erinevates suhtlusolukordades. Kommunikatiivne keeleõpe (Communicative Language Teaching – CLT) põhineb ideel, et keelt õpitakse kõige efektiivsemalt suhtlemise kaudu. (Richards, 2006). Seetõttu on magistritöö raames koostatud õppematerjalid loodud just selle meetodi põhimõtetele tuginedes, et aidata õpilastel arendada oma keelelist pädevust võimalikult terviklikult. CLT meetod rõhutab nelja peamise keeleoskuse – lugemise, kuulamise, rääkimise ja kirjutamise – integreeritud arendamist, kuna need osaoskused täiendavad üksteist ja toetavad keele omandamist tervikuna. Lisaks ei käsitleta grammatikat ja sõnavara eraldiseisvate teadmistena, vaid nende õppimine on suunatud praktilise keelekasutuse toetamisele. Keeleõppe eesmärk ei ole pelgalt grammatikareeglite tundmine, vaid oskus neid loomulikult ja sujuvalt rakendada erinevates suhtlussituatsioonides. Uuringud (nt Kitsnik, 2018) on näidanud, et selline terviklik lähenemine parandab õppijate keelelist enesekindlust ja võimekust kasutada keelt nii akadeemilises kui ka igapäevases suhtluses.

Tartu Ülikooli üliõpilased on koostanud nii kaasaegset ja metoodiliselt põhjendatud (Kaskmann, 2010; Küppar, 2010) kui ka ilukirjandusel põhjendatuid õppematerjale kasutamiseks erinevate osaoskuste ja grammatika õpetamiseks ning väärtustest kõnelemiseks (Rebane, 2019) ning pildiraamatute käsitlemist võõrkeeleõppes (Apuhtin, 2014). Võõrkeele õppemetoodika mängib olulist rolli nii inglise kui ka eesti keele teise keelena õpetamisel, mõjutades õppijate

keeleomandamist, motivatsiooni ja keeleoskuse arengut, nt ilukirjanduse lugemine mängustatud aktiivõppemeetodite abil põhikooli eesti keele kui teise keele tundides(Kitsnik, 2023; Melnikova, 2023).

Sellest lähtuvalt keskendub ka käesolev magistritöö õppematerjali koostamisele, mis põhineb lastekirjandusel ning on suunatud eesti keele kui teise keele õpetamisele II kooliastmes.

Töö eesmärkideks on:

1. Koostada praktiline, lasteraamatul põhinev õppematerjal II kooliastme eesti keele teise keelena tundidesse, keskendudes kuulamis-, lugemis- ja kõnelemisoskuse arendamisele.
2. Katsetada õppematerjali ning koguda ekspertidelt tagasisidet selle toimivuse kohta.
3. Viia õppematerjali sisse muudatused ja täiendused ekspertide hinnangute alusel.

Uurimistöös otsitakse vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Millisel määral vastab valminud õppematerjal teooriale ja õppematerjalide koostamise põhimõtetele, sh järgmistele kriteeriumitele:
  - a) eakohasus,
  - b) vastavus riiklikule õppekavale,
  - c) raskusaste,
  - d) ülesehituse loogilisus,
  - e) sobivus kuulamis-, lugemis- ja kõnelemisoskuse arendamiseks,
  - f) keeleline korrektsus ja arusaadavus?
2. Milliste osaoskuste arendamist peavad õpetajad õppematerjali puhul kõige olulisemaks?
3. Millises ulatuses vajab õppematerjal täiustamist ekspertide tagasiside põhjal?
4. Milliseid ülesandeid õpetajad oma tundides valivad, kuidas see peegeldab nende õpetamisstiili ning millise hinnangu nad annavad oma läbiviidud tunnile?

Töö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade teoreetilisest raamistikust: vaadeldakse eesti keele kui teise keele õpetamise põhimõtteid, kirjanduse rolli keeleõppes ning õppematerjalide koostamise teooriaid. Teises peatükis kirjeldatakse uurimuse metoodikat: valimit, mõõtevahendeid, protseduuri ja analüüsimeetodeid. Kolmandas peatükis esitatakse uurimistulemused, analüüsitakse ekspertide tagasisidet ning tehakse sellest lähtuvalt järeldused ja ettepanekud õppematerjali arendamiseks.

1. KOMMUNIKATIIVSE ÕPPE MEETOD JA NÜÜDISAEGNE ÕPIKÄSITUS

Kommunikatiivse keeleõppe juured ulatuvad 60. aastate lõppu, kui Inglismaal hakati tegema murrangulisi ümberkoraldusi keeleõppes (Krall, Sõrmus, Toomsalu, 1997). Kommunikatiivse keeleõpetuse nime all tuntakse selle perioodi teoreetikute-metoodikute otsinguid ning töid. 1970. aastatel tekkis kommunikatiivse kompetentsuse teooria (Hymes, 1972), 80. aastatel Canale ja Swain pakkusid kommunikatiivse kompetentsuse 4 dimensiooni teooria. (Canale & Swain, 1980) Hakati vaidlustama biheviolistide teooriate tõhusust võõrkeele õpetuses, nt Noam Chomsky väitis, et inimesed moodustavad keelekonstruktsioone sisemisest keeletunnetusest. (Chomsky, 1959) Kommunikatiivse keeleõpetuse meetodi aluseks on interaktsiooniline lähenemine, kus keelt käsitletakse nii suhtlusvahendi kui ka lõppeesmärgina. Õppijad peavad kasutama erinevaid keelelisi teadmisi samaaegselt ning keskenduma sellistele keele funktsioonidele nagu emotsioonide väljendamine ja arvamuse avaldamine. Tänapäeva keeleõppekäsitlusi on tugevalt mõjutanud Stepheni Krasheni loova konstueerimise teooria, mille järgi võõrkeeleõppijad omandavad keelestruktuure loomulikul viisil, mis sarnaneb emakeele omandamisega. Krashenil (1982) on 5 võõrkeele omandamise hüpoteesi:

1. **Omandamise-õppimise hüpotees** räägib keele omandamisest ja keele õppimisest kui kahest iseseisvast süsteemist. Esimese puhul omandatakse keelt loomuliku arenguprotsessina, keele õppimine aga on teadlik protsess, milles kõnelejad keskenduvad rohkem vormile kui suhtlemisele.
2. **Seire hüpotees** seletab seost keele omandamise ja õppimise vahel. Omandamine algatab suhtlemise ja tagab keelele sujuvuse. Formaalne keeleõpe aitab arendada grammatilist korrektsust.
3. **Loomuliku järjestuse hüpoteesi järgi** omandatakse keelereeglid kindlas järjestuses.
4. **Sisendi hüpotees** on keele omandamise teoorias kesksel kohal. Keel omandatakse, kui sisend on õppijate jaoks arusaadav ja natuke keerulisem kui olemasolev oskus, potentsiaalse arengu vallas.
5. **Afektiivse filtri hüpotees** väidab, et hoiakutel, motivatsioonil, ärevusel ja eneseusaldusel on võtmeroll võõrkeele omandamisel. Madala ärevuse tasemega keskkonnas saab motiveeritud ja enesekindlatele õpilastele edastada arusaadava sisendi tõhusamalt, kuna vaimne plokk või väljamõeldud “filter” õppijate peas takistab soovitud õpitulemust saavutada.

Krasheni ja Chomsky ideedega haakub ülesandepõhine lähenemine, mille järgi on keele omandamiseks vajalik autentne sisend, keele praktiline kasutamine ning motiveeritud õppijad.

Põhikooli riikliku õppekava (2011) järgi keskendutakse nüüdisaja keeleõppes kommunikatiivsetele vajadustele, kus lähtutakse õppijast ning tema oskusest õpitavas keeles suhelda. Seega on magistritöö raames koostatud õppematerjali juures lähtunud kommunikatiivse keeleõppe meetodist (Communicative Language Teaching - CLT) (Richards, 2006), mille põhieesmärgiks on õpilaste keelelise pädevuse tõstmine. Selleks arendatakse kõiki keelelisi osaoskusi (lugemist, kuulamist, rääkimist ja kirjutamist) ning grammatikat ja sõnavara õpitakse osaoskuste arengu toetamiseks (Kitsnik, 2018).

CLT juures on kõige olulisem õpilaste kommunikatiivse kompetentsi tõstmine, kasutades selleks erinevaid ülesandeid ja tegevusi. Tegevustes keskendutakse sellele, et kasutatavad materjalid oleksid võimalikult autentset ja et kõik õpilased saaksid tunnis võimalikult palju suhelda. Keelevead on õppeprotsessi loomulik osa, vigade parandamine ei tohi segada suhtlemist. Keeleõpe põhineb õppijate huvidel ja vajadustel. Õpetaja ülesandeks on õppijate suunamine, toetus ja abi. Õppija vastutab ise oma õppimise ja edasijõudmise eest. CLT juures on autentsete tekstide ja materjalide kasutamine väga oluline. Õppes kasutatakse palju paaris- ja/või rühmatööd (Richards, 2006).

Eesti kool liigub nüüdisaegse õpikäsitluse (NÕK) suunas. See on arusaam õppimisest ja õpetamisest, mille kohaselt õppimine on aktiivne ja koostöine kogu elu kestev protsess, milles õppija õpib õppima ja võtab oma õppimise eest vastutuse. Õppimise käigus arenevad õppija teadmised ja oskused ning muutuvad tema käitumine ja väärtushinnangud. Õppeprotsess on õppijakeskne. Õpetaja roll on toetada õppijat ning luua keskkond ja tingimused, milles iga õppija saab oma arengupotentsiaali maksimaalselt realiseerida (Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035). Õpetaja ja õppija suhted toetavad tulemuste saavutamist, õppeprotsessi käigus õpivad mõlemad. Seega rõhutavad nii CLT kui ka NÕK õpetaja ja õppija koostööd, õppijakesksust ja autentseid õppematerjale, et toetada keeleõppe ja elukestva õppe oskusi ning enesearengu vastutustunnet.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et Eesti haridusel on eesmärgid, sihid ja tegevussuunad, mis toetavad nii üksikut õppijat kui tervet ühiskonda, kus õppimine ei tähenda pelgalt teadmiste omandamist, vaid hõlmab laiemalt oskusi, hoiakuid ja väärtusi, et arendada õpilastest iseseisvaid ja vastutustundlikke õppijaid.

1.1 Ilukirjanduse kasutamine keeleõppes

Ilukirjandusel on oluline roll keeleõppes, seda kasutatakse autentse õppevahendina, kuigi otseselt see ei olnud selle eesmärgiga loodud. Ilukirjanduse kaudu arenevad kõik osaoskused. Ilukirjanduslikud tekstid on tõhus vahend lugemisoskuse arendamiseks, nõudes keskendumist ja loetu mõistmist, need pakuvad keelelist ja loomulikku sõnavara, mille põhjal saab arendada kõnelemis-, kuulamis- ja kirjutamisoskust. Näiteks lugedes narratiivset teksti või luuletust, saavad õpilased õppida lisaks uute sõnade tähendusele seda, kuidas neid kasutada erinevates kontekstides. Selliste tekstide kaudu tekib võimalus arutada tegelaste motiive, sündmuste tähendust ja seoseid reaalse elu olukordadega, mis omakorda rikastab õpilase sõnavara ja eneseväljendusoskust, arenevad emotsionaalne intelligentsus ja kriitiline mõtlemine. Keeleõppe kontekstis pole ilukirjandust kasutatud vajalikus mahus, kuna õpetajad keskenduvad rohkem grammatikale ja sõnavarale, jättes loova lähenemise keeleõppele tahaplaanile. Ilukirjanduse piiratud kasutamise põhjusteks mainivad õpetajad ajapuudust, suurt töökoormust ning vajaliku materjali leidmise keerukust. Ilukirjandusel põhinev õppematerjal võimaldab õpetajatel läheneda keeleõppele paindlikumalt ja loomingulisemalt. Õpetaja saab valida keeletaseme, õpilaste huvid ja õppeeesmärkide poolest sobivaid tekstikatkendeid muutes õppeprotsessi õpilaste jaoks atraktiivsemaks. Samuti võimaldab kirjandustekstide mitmekesisus käsitleda keerukamaid teemasid, nagu moraali ja eetika küsimused, mida on lihtsam arutada ilukirjanduse kontekstis, kus teemad on seotud tegelaste ja süžeeaga. See omakorda aitab kaasa väärtuskasvatusele, aidates õpilastel mõelda kriitiliselt oma tegude ja väärtuste üle. Rollimängud ja dramatiseeringud on tõhus viis julgustada õpilasi end keeleliselt väljendama. Näiteks saab kasutada romaanikatkendeid, mille põhjal saab koostada grupiprojekte või dramatiseeringuid. Õpilased võivad kehastuda tegelasteks ja esitada dialooge või suhelda, justkui oleksid nad osa loost. Sellised harjutused aitavad lisaks keeleõppele arendada ka suhtlemisoskusi ja julgust avalikus olukorras esineda. Keeleõppes on oluline eristada ilukirjanduse õppimist ja ilukirjanduse kasutamist õppimise vahendina. Duff ja Maley (2000) on toonud välja kolm peamist kirjanduse kasutamise põhjust keeleõppes: lingvistilise, metodoloogilise ja motivatsioonilise teguri.

1. Lingvistiline – kirjandus pakub ehedaid näiteid eri stiilidest ja erineva raskusastmega tekstitüüpidest.
2. Metodoloogiline – iga tekst võimaldab mitmesugust tõlgendust; iga inimene saab kirjanduslikust tekstist omamoodi aru ja tõlgendab seda omapäraselt.
3. Motivatsiooniline – kirjandus esitab teemasid, mida autor on pidanud olulisteks ja aktuaalseteks. Reaalsed olukorrad ja nende peegeldus tekstis motiveerivad õpilasi, eriti

kui tekstides käsitletud teemad võimaldavad lugejal oma kogemuste põhjal arvamust kujundada ja väljendada..

Kokkuvõttes on ilukirjandusel keeleõppes suur potentsiaal, mida sageli ei kasutata täiel määral. See pakub mitmekülgset võimalust keele õppimiseks loomulikus ja huvitavas kontekstis, aidates arendada nii keeleoskust kui ka kriitilist ja loovat mõtlemist (Tomlinson, 2011). Õpetajatel võiks olla rohkem toetust ja ressursse, et rakendada kirjanduspõhiseid meetodeid ning muuta keeleõpe elavamaks ja kaasahaaravamaks.

1.2 Lasteraamatute kasutamine keeleõppes

Lasteraamatute kasutamine keeleõppes aitab õppijatel omandada uusi oskusi ja teadmisi loomulikus ja kõitvas keskkonnas. Raamatud on rikas ressurss nii sõnavara laiendamiseks, kuulamisoskuse arendamiseks kui ka grammatika õppimiseks, võimaldades keeleõppel muutuda vähem akadeemiliseks ja rohkem mänguliseks. Lasteraamatud sisaldavad sageli korduvaid väljendeid, lihtsat lauseehitust ja igapäevast sõnavara, mis kõik kokku aitab kaasa sellele, et lapsed omandavad keele spontaanselt ja loovalt.

Lasteraamatute eelised keeleõppes on järgmised:

1. **Sõnavara ja väljendusoskuse arendamine** – Lasteraamatud tutvustavad sõnu ja väljendeid kontekstis, mis aitab lastel mõista nende tähendust ning kasutust. Piltide ja lihtsate lugude abil saavad lapsed sõnavara kergesti omandada ja seostada seda päriselu situatsioonidega. Eriti hästi toimivad siin loodus-, looma- ja igapäevaelu teemadel lood, mis on lastele äratuntavad ja huvipakkuvad.
2. **Kuulamisoskuse ja hääldamise arendamine** – Raamatuid ette lugedes saavad lapsed kuulda sõnade õiget hääldust ja intonatsiooni. See on eriti kasulik võõrkeelte õppimisel, kuna laps harjub keele rütmi ja kõlaga juba varakult. Lisaks innustab ettelugemine lapsi kaasa rääkima ja matkima kuuldut, mis soodustab eduelamise saamist ja enesekindlust.
3. **Grammatika õppimine loomulikus kontekstis** – Lasteraamatutes kasutatud lihtsad laused ja kordused tutvustavad grammatilisi struktuure loomulikul viisil, aidates grammatikat õppida justkui märkamatuks. Näiteks korduvad tegevused ja dialoogid loovad raamistikku, kus lapsed saavad ilma keerulise selgituseta aru lihtsamatest ajavormidest, eessõnadest ja tegusõnadest.
4. **Kultuuri ja väärtuste tutvustamine** – Eriti kasulik on lasteraamatute kasutamine keeleõppes, kui eesmärgiks on ka kultuuri tundmaõppimine ja aktsepteerimine. Raamatud sisaldavad sageli lugusid, mis peegeldavad konkreetse keele- või kultuuriruumi väärtusi ja tavasid, pakkudes loomulikku sissevaadet võõrkeele kõnelejate maailma.

Keeleõpetajad võivad oma töös tähelepanu pöörata järgmisele:

Illustratsioonide kasutamine aruteluks – Pildid on suurepärane abivahend, mis toetab loetava sisu mõistmist ja muudab tundmatud sõnad lapsele arusaadavamaks. Õpetajad või lapsevanemad saavad lasteraamatu piltide põhjal arutleda, küsides küsimusi ja suunates last looma seoseid illustratsioonide ja keele vahel.

Rühmatööd ja rollimängud – Raamatutes leiduvate dialoogide ja tegelaste abil saab korraldada rollimänge, mis aitavad lastel praktiseerida kõnekeelt ja suhelda erinevates rollides. See soodustab suhtlusoskuse arengut, kuna lapsed peavad väljendama oma mõtteid ning olema vastuvõtlikud teiste väljendustele.

Korduste ja riimide tähtsus – Lastele meeldib korduvus ja rütm, mistõttu sobivad riimluuletused ja korduvad fraasid suurepäraselt uute sõnade ja väljendite kinnistamiseks. Näiteks korduvad laused või riimid tekitavad meeldejäävaid fraase, mis aitavad sõnavara mäletamisel ja kasutamisel.

Loomingulised ülesanded – Lasteraamatute sisu saab kasutada inspiratsioonina loovtegevusteks, näiteks paluda lastel joonistada lugudes esinevaid tegelasi või kirjutada oma loo jätk. Need tegevused innustavad lapsi väljendama ennast suuliselt ja kirjalikult, mis omakorda süvendab keeleoskust.

Lasteraamatud pakuvad keeleõppeks mitmekesist ja motiveerivat õppematerjali, mis aitab lastel keeleoskust omandada viisil, mis on neile loomuomane ja meelepärane (Ghosn, 2002; Ellis & Brewster, 2014). Lasteraamatud toetavad nii sõnavara, grammatika, kuulamis- kui ka suhtlemisoskuse arengut ning loovad sideme õpitava keele ja kultuuri vahel.

1.3 Eesti lastekirjandus

Viimase kümnendi eesti lastekirjandusele mõeldes tasub mainida kõigepealt mahu kasvu. Nii näiteks ilmus 2000. aastal 26 algupärast esmatrükki, neist 5 luuleraamatut. Tasapisi tõustes, vaid ühe tagasilangusega aastal 2004 (23), on see arv jõudnud nüüd 100 piirimaile. Muutunud on ka kirjanduse kvaliteet. Lastekirjandus on muutunud ühtsest, kompaktselt ja kergesti haaratavast mitmetahuliseks, eri vanuseklasse, sugu, murrakuid ja huvigruppe arvestavaks, peaaegu et hõlmamatuks koosluseks (Palm, 2010). Lastekirjanduse mõistegi on muutunud, see pole varasema perioodiga võrreldes enam nii kitsas ja piirav. Lastekirjanduse sisulise külje oluliseks muutuseks on adressaadi laienemine. Näiteks sai noorteromaan kui žanr uue populaarsuse. Noortekirjanduse lugejate eagrupp on laienenud, ulatudes nüüd varateismelistest noorte täiskasvanutenigi. Aastast 2000 korraldatav noorsooromaanivõistlus on igal aastal toonud hulga huvitavat lugemist. Selle võistluse debütant oli 2001. aastal ilmunud Aidi Valliku „Kuidas elad, Ann?“, millele peagi järgnes „Mis teha, Ann?“ (2002) ning „Mis sinuga juhtus, Ann?“ (2007). Helga Nõu „Kuu es sõrm“ (2003) ning Diana Leesalu „Mängult on päriselt“ (2006) pakuvad suure tõenäosusega huvi ka tulevaste kümnendite noortele lugejatele.

Kümnendi teisel poolel areneb ka mudilaskirjandus, seda ennekõike tänu põlvepikuraamatu konkursile. Mudilaskirjanduse sisu ole veel tiptasemel oma sisu kvaliteedi poolest, kuid ilmunud raamatud on paljulubavad. Lausa omaette alaliigiks on kujunenud lastele mälestuste avaldamine. Näiteks Henno Käo „Kui veel telekat ei olnud“ (2001), Leelo Tungla „Seltsimees laps“ (2008), „Samet ja saepuru“ (2009) ja Kadri Hinrikuse „Kui emad olid väikesed“ (2009). Täiesti uueks nähtuseks on lastekirjanduse tihe seos televisiooni, filmi ja reklaamiga ning multimeediaalsete lasteraamatute jõuline esilekerkimine. Janno Põldma „Lepatriinude jõulud“ (2002) ja Andrus Kiviräha Lotte-lood („Lotte reis Lõunamaale“ (2002), „Leiutajateküla Lotte“ (2006) ning „Limpa ja mereröövlid“ (2004) on vaid mõned sellised näited. Valliku Anni-lugudel põhineb film „Kuhu põgenevad hinged?“ (Kurvits, 2009). Ka suurem osa Wimbergi köitvast luuleloomingust on esmaettekande saanud televisioonis („Buratino laulud“, 2005; „Põngerjate laulud“, 2006) (Ranne, 2012). Lastekirjanduse iseloomustavaks jooneks on saanud sarjalisus. Ühelt poolt väljendub see kirjastuste soovis üllitada teoseid sarjades või koondnimetuse all, teiselt poolt on ka autorid üsna varmad ilmutama sariteoseid, näiteks Aino Perviku Paula-sari (alates 2001) ja Tirilinna lood (alates 2009) (Ranne, 2012; Oja, 2010). Sarjalisus on tuntav ka noorteraamatute seas, mille autorid on Jaanus Vaiksoo, Kerttu Soans, Kristiina Kass, Piret Raud, Milvi Panga ja Siiri Laidla (Kurvits, 2009). Keskmise põlvkonna esiautor Andrus Kivirähk on leidnud aga aega ka lastekirjanduse jaoks (Pajupuu, 2008). Vanema põlvkonna autoritest on jätkuvalt heal tasemel Pervik ja Tungal (Oja, 2010). Esiletõstmist väärib luuletajatest Heiki Vilep, kes on olnud aastal 2002 debüteerimisest peale

produktiivne, avaldades peaaegu igal aastal uue luuleraamatu („Tere!” 2002; „Minu laul”, 2003; „Tahaksin olla”, 2005; „Katus sõidab”, 2007) (Pajupuu, 2008). Meeldivaid luuleelamusi on pakkunud ka Ilmar Trull („Iseloomuga loom”, 2005; „Musta kassi mumba”, 2006; „Järvevaht ja joogivesi”, 2007) (Ranne, 2012). Lastekirjandusliku mälu on märkimisväärsed lastekirjanduse klassikute koondkogumikud (Leelo Tungal, Ott Arder, Ellen Niit, Hando Runnel) või teemakesksed lugemikud („Ema, loe mulle!”, 2000; „Ruttu tuttu!”, 2005; „Unustatud mänguasjad”, 2005 jpt) (Oja, 2010). Kindlasti tuleb mainida Reet Krusteni asjatundlikult koostatud „Eesti lasteluule kuldraamatut” (2008) ja „Eesti muinasjuttude kuldraamatut” (2009) (Pajupuu, 2008). Oma koha klassikariiulil leiavad Andrus Kivirähki Lotte-teosed ning lühijutud („Kaka ja kevad”, 2009) (Ranne, 2012). Esiletõstmist väärivad veel Kristiina Kassi („Kasper ja viis tarka kassi”, 2005; „Samueli võlupadi”, 2006) ning Piret Raua („Ernesto küülikud”, 2004; „Sanna ja salakütid”, 2005) teosed. (Pajupuu, 2008).

See näitab, et eesti lastekirjandus on elujõuline ja mitmekesine ning sisendab usku, et tulevased teosed ei jää juba ilmunud teostele millegi poolest alla.

1.4 Lugemisoskuse arendamine

Lugemine on üks neljast keele osaoskusest ning töö tekstiga ja lugemisoskuse arendamine on keeleõppe lahutamatu osa. Lugemise mõiste on aegade jooksul muutunud. Algul nähti seda kui vajalikku tehnilist oskust. 1960. aastatel jõutakse lugemise määratlemiseni kompleksse ilminguna, kus on oma osa sellistel tegevustel nagu äratundmine, mõistmine, hindamine jne (Peterson, 2003). Lugemise tasandeid ja komponente nimetavad ja hindavad erinevad autorid erinevalt. C. Nutalli (1996) järgi jagunevad lugemistegevused kolmele tasandile: dekodeerimine, dešifreerimine ja identifitseerimine; artikuleerimine, rääkimine ja hääldamine; ning arusaamine, reageerimine ja tähenduse mõistmine. Esimesed kaks tasandit viitavad traditsioonilistele lugemisülesannetele, kus keskendutakse peamiselt sõnade vormilistele aspektidele. P. Kärtner märgib, et nii võõrkeeles kui emakeeles peetakse tihti lugemiseks ainult ja eelkõige häälega lugemist või sellist lugemist, kus tuleb vastata teksti lõpus olevatele küsimustele, või sõnaraamatule toetudes loetu tõlkimist (Kärtner, 2000:8). Alates 1970. aastate lõpust on võõrkeeletundides käsitletud lugemist kui aktiivset protsessi, kus lugeja tõlgendab teksti ja konstrueerib selle tähendust, transformeerib informatsiooni ja integreerib selle oma varasemasse teadmiste ja kogemuste raamistikku. See lähenemine sarnaneb nüüdisaegse õpikäsitlusega, mille kohaselt uus teadmine põhineb juba olemasolevatel eelteadmistel. Tänapäeval mõistetakse tõelise lugemise all interaktiivset protsessi, kus lugeja suhtleb tekstiga ja loob oma tähenduse, tuginedes tekstile ja oma kogemustele. (Mürsepp, 1998). Seetõttu mõjutab lugemine lugeja käitumist ning kujundab tema arusaamu. Lugema õppimine on pidev protsess, mida määravad lugemisoskused ja -strateegiad, mida lugeja kasutab sõltuvalt tekstist ja olukorrast.

Lugemise protsessis on alati kaks poolt – tekst ja lugeja. Oluline on rõhutada, et tekst ei ole iseenesest raske ega kerge; selle keerukus sõltub lugemise eesmärgist ja eesmärki toetavatest harjutustest. Samuti mängib rolli lugeja emakeeleoskus, mis võib oluliselt toetada teise keele lugemisoskuse arendamist.

Lugemisoskuse arendamine on keeruline protsess, mis hõlmab nii keele- kui ka kognitiivsete oskuste arengut. Keeleteadlased peavad lugemise alustalaks fonoloogilist teadlikkust – võimet tajuda ja manipuleerida keele häälikulist struktuuri (Grabe, 2009). See oskus aitab lastel mõista, kuidas sõnad kõlavad ja kuidas neid kirja panna, mis on eriti oluline keele omandamise varajases staadiumis. Dešifreerimisoskused ehk võime siduda häälikuid ja tähti ning lugeda uusi sõnu on samuti kriitilised. Sujuv lugemine – oskus lugeda kiiresti ja täpselt – toetab omakorda loetu mõistmist.

Lugemise mõistmine sõltub suuresti lapse sõnavarast ja üldisest teadmiste ulatusest. Keeleteadlased soovivad arendada sõnavara kontekstis, et lapsed saaksid uusi sõnu paremini mõista ja kasutada (Nation, 2001). Lugemisoskuse arendamisel tuleks keskenduda mitte ainult sõnade dešifreerimisele, vaid ka tekstide mõistmisele ja tõlgendamisele. Oskus teksti analüüsida ja sellest järeldusi teha on lugemisoskuse kõrgem tase.

Oluline on ka motiveeritud ja positiivse suhtumisega õpilaste toetamine, sest nad õpivad kiiremini ja nende lugemisoskused arenevad paremini. Seetõttu tuleks neile pakkuda huvitavaid ja jõukohaseid tekste. Keeleteadlased rõhutavad, et lugemisoskuse arendamisel on oluline tasakaal tehniliste oskuste ja sügavama arusaamise vahel. Õpilasi tuleks toetada mitmekülgset, arvestades nii fonoloogilist teadlikkust, sõnavara kui ka tekstide mõistmist.

Hea lugemisoskus on akadeemilise hariduse omandamise üks alustalasi, kuid selle omandamine võib paljudele õpilastele olla keeruline. Õpetaja peab olema teadlik sellest, millal ja kuidas õpilasi kõige paremini toetada ning milliseid lugemisstrateegiaid rakendada, et aidata neil edukalt areneda oskuslikeks lugejateks.

1.5 Kuulamisoskuse arendamine

Kuulamine pole pelgalt heli kuulmine, see on aktiivne protsess, mis hõlmab helide äratundmist ja eristamist, sõnade ja fraaside tähenduse mõistmist, konteksti ja kõneleja eesmärkide mõistmist, järeltõlget ja reageerimist kuuldule. Kui kuulamisoskus on meil emakeeles juba omandatud loomulikult teel, siis võõrkeeles tuleb kuulamisoskust teadlikult arendada (Kärtner, 2001). Kuulamine on tähtsamaid osaoskusi, kuulamisoskust hinnatakse enamikes testides keeletaseme määramisel ning õppijate keeletasemest lähtuvad õpetajad kuulamisülesannete valimisel. Kärtner (2001) toob välja, et kuulamisoskuse arendamist võib vaadelda mitmelt tasandilt. Esmalt on oluline sõnade eristamine, võtmesõnade ja sõnatüvede äratundmine, puuduvate sõnade ja fraaside ennustamine. Teisel tasandil tuleb arendada kuulaja võimet mõista sõnade taga peituvaid mõtteid, tundeid ja meeolusid ning oskust neile reageerida.

Kuulamisoskuse arendamisel võib kasutada nii autentseid kui ka kohandatud tekste ning võimalikult erinevaid tekstitüüpe. Autentsed tekstid peegeldavad keele kasutamist realses elus ja pakuvad õppijatele väärtuslikku keelekogemust. Samas tuleb arvestada, et suuline tekst erineb kirjalikust tekstist: see on tihti spontaanselt vormistatud, sisaldab lihtsamat lauseehitust, pooleliolevaid lauseid, kõnekeelset sõnavara, täitesõnu (nt „noh“, „eks ju“), ebaselget hääldust ja mõnikord kaduvaid sõnalõppe. Suuline tekst ei ole nii sisutihe kui kirjalik (Brown & Yule, 1983).

Kaasaegne keeleõpetus ei toetu enam arusaamale, et kuulamisoskus on sünnipäraselt kaasa antud ja seda pole võimalik õpetada. Õppijaid on võimalik kuulamiseks ette valmistada harjutades oskust eristada sõnu, keskenduda võtmesõnadele, eristada olulist ebaolulisest, pakkudes põnevat mitmekesisist materjali ja juhendades täpsete õpetajatepoolsete selgitustega. Oluline on ka eesmärgistada oma õppetegevust, sh ka kuulamist. Õpetaja annab õppijatele toetuspunkte, millest kuulamisel lähtuda, annab positiivset tagasisidet ja julgustab. Põhiline eesmärk on pidevalt kasvatada kindlustunnet kuulamise vallas. Aimamis- ja ennustamisoskus on eriti oluline kuulamise puhul, nt isegi algtasemel õppijad saavad teha järeltõlget, kus tegevus toimub, mitu kõnelejat on jne. Scriviner (1994) kirjutab, et kuulamisega harjutused aitavad suunata tähelepanu ja käivitada ennustamisprotsessi, kuulamisega harjutused aitavad leida tekstist võtmesõnu ja vajalikke üksikasju, kuulamisjärgsed harjutused toetavad teiste osaoskuste (nt rääkimise ja kirjutamise) arendamist. Lihtsamad on tekstid, mis sisaldavad rahvusvahelisi sõnu, tuttavat sõnavara ning keelemalle, on huvitavad, struktuurilist loogilised ja lineaarsed, et puuduvad tagasivaated ja kõrvalliinid, kus kasutatakse kirjakeelt, kui inimesi on

1-2 ja kelle hääled on selgelt eristatavad, kus puudub või on minimaalne taustmüra, kus kõneleb meesterahvas.

Metoodikakirjanduses liigitatakse kuulamisülesandeid nende eesmärgi järgi:

- kuula ja tee tüüpi harjutused on kirjeldatud nt Leelo Kingsepal ja Elle Sõrmusel (2000); - kuula ja ütle ehk foneetilised harjutused; - etteütused; - kuula ja jälgi teksti, - kuula tuttavat teksti, - salvesta info, - sõnasta info ümber, - kuula ja otsusta.

Kui me räägime kuulamisoskuse õpetamisest, siis peame silmas aktiivse kuulamise õpetamist, mis on suhtlemisoskus ning mis nõuab lisaks kuulamisele ka kõneleja kavatsuse ja tähenduse mõistmist (Richards, 2008). Aktiivse kuulamise komponendid on tähelepanu pööramine ja reflekteerimine. Tähelepanu eeldab mitteverbaalseid vihjeid, nagu näiteks: keskendumine sellele, mida kõneleja ütleb, silmakontakti säilitamine, noogutamine, kehakeele jälgimine, laskmine kõnelejal oma mõtteid lõpetada. Reflekteerimine on teine viis näidata, et kuulaja on vestluses aktiivselt osalenud, seega kordab ja parafraseerib kõneleja öeldut, et näidata, et mõistab öeldut (Brownell, 2012). Samuti annab adekvaatne vastus märku, et kuulaja on kõnelejat tähelepanelikult kuulanud ning panustanud vestlusesse. Kuulamistundides harjutatakse põhilisi kuulamise osaoskusi, mida õppijad saavad arendada: sisuline kuulamine, teabe tuletamine (nt kõneleja seisukoht), detailide eristamine, teksimustrite tuvastamine, skaneerib kuulamine ning keeleelementide jälgimine.

1.6 Kõnelemisoskuse arendamine

Kõnelemine on tähtis osaoskus, ilma milleta pole suhtlus võimalik. Kõnelemine on üks neljast keeleoskust, mida jaotatakse retseptiivseteks ehk vastuvõtmisel põhinevateks ning produktiivseteks ehk tootmisel põhinevateks. Kõnelemine on produktiivne osaoskus, mille arendamisel on oluline nii keeleliste elementide – häälduse, sõnavara, kollokatsioonide ja lause struktuuri – omandamine kui ka interaktiivsete oskuste kujundamine, mis võimaldavad keeles efektiivselt suhelda (McDonough et al., 2013).

Samas rõhutatakse kommunikatiivse keeleõppe puhul pigem suhtlusoskuse arendamist kui keeleliste üksikasjade otsest õpetamist. See tähendab, et õppijad peaksid oskama keelt kasutada erinevates suhtlussituatsioonides, olgu need igapäevased vestlused, ametlikud arutelud või spetsiifilised erialased dialoogid. Lisaks tuleb arvestada seda, et suhtlusoskus hõlmab ka mitteverbaalseid elemente, nagu kehakeel, intonatsioon ja kõnetempo (Richards, 2006).

Kommunikatiivse keeleõpetamise meetodi eesmärk on arendada kõiki keele põhioskusi võrdselt, keskendudes eelkõige keele kasutamisele suhtlusvahendina. See tähendab, et õppijad peaksid oskama keelekeskkonnas ennast teistele arusaadavaks teha (monoloog) ning teistest aru saada ja vastavalt saadud informatsioonile reageerida (dialoog). Seetõttu on kõnelemisoskuse arendamisel oluline eristada kahte põhivormi – rääkimist ja vestlemist, mis nõuavad erinevaid strateegiaid harjutuste koostamisel. Kui monoloogilise rääkimise puhul on tähtis mõtete kiire ja selge edasiandmine, siis dialoogis on lisaks rääkimisoskusele oluline ka kuulamisoskus, et mõista vestluspartnerit ja suhelda efektiivselt (Kärtner, 2000).

Selline lähenemine tagab, et õppija ei omanda mitte ainult teoreetilisi keelelisi teadmisi, vaid oskab neid ka praktilises suhtluses rakendada.

Kõnelemisoskuse arendamise kõrgtasemele jõudmiseks jagatakse õpitegevust kolme ossa: uue materjali esitlus, mille käigus õppijad saavad õpetajalt vajaliku sõnavara ja lausemallid, uue materjali kinnistamine, kus kinnistatakse erinevate harjutuste abil uut sõnavara ja uusi lausetemalle, materjali taasesitlus õppijate poolt, mis toimus, kui õppijate uus ja varem omandatud materjal muutub ühtseks tervikuks ning mida kasutatakse mitmesugusteks vestlussituatsioonides (Kärtner, 2000)

Sõnavara mängib kõneoskuse arendamisel tähtsat rolli. Lugemine aitab õppijatel arendada oma sõnavara ja grammatikateadmisi, mis omakorda toetab nende kõneoskust. Sõnavara ja grammatika tundmine võimaldab õppijatel paremini mõista keelt, seega parandab lugemine nende arusaamisvõimet, mis on tõhusa suhtlemise jaoks hädavajalik.

Kõnelemisoskuse arendamine nõuab mitmekesiseid harjutusi, mis jälgendavad reaalseid suhtlusolukordi. Näiteks rollimängud, probleemilahendusülesanded ja grupivestlused aitavad õppijatel keelt loomulikus keskkonnas kasutada ning samal ajal suurendada nende enesekindlust. Lisaks on oluline pakkuda õppijatele võimalust kuulata ja analüüsida autentseid keelenäiteid, et nad õpiksid ära tundma erinevaid kõnemustreid. Seega peaksid õpetajad looma keeleõppes keskkonna, kus õppijad tunnevad end mugavalt, saavad eksida ja keelt katsetada, kuna just praktika kaudu areneb kõnelemisoskus kõige tõhusamalt. Selline lähenemine tagab, et õppija ei omanda mitte ainult teoreetilisi keelelisi teadmisi, vaid oskab neid ka praktilises suhtluses rakendada.

1.7 Õppematerjali koostamise põhimõtted

Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehel on määratletud õppematerjalide mõiste: „Õppematerjalide termini all mõistame paber kandjal ja digitaalselt leiduvaid õppeotstarbelisi materjale, mis sisaldavad endas teksti, ülesandeid jne (digitaalsete materjalide puhul ka teisi multimeedia elemente)“ (HTM, 2022). Õpetajad saavad õppematerjalidena kasutada kõiki vahendeid, mis toetavad keeleõpet, sealhulgas õpikuid, töövihikuid ja vaheldusrikkaid lisamaterjale (Tomlinson, 2011). Materjalide koostamisel on oluline arvestada mitmete teguritega, et tagada nende tõhusus ja sobivus õppeprotsessis.

Esiteks tuleb lähtuda õpilaste vajadustest ja individuaalsetest eripäradest. Tomlinson (2011) rõhutab, et õppematerjalid peaksid äratama õpilastes huvi ning kaasama neid aktiivselt õppimisse (Tomlinson, 2011). Teiseks peavad materjalid olema kooskõlas õppekava nõuetega, kuna õppekava määratleb eesmärgid (Gagné, 1985), mida õpetaja oma aines saavutama peab. Kolmandaks on oluline järgida autoriõigusi, eriti piltide ja muu autoriõigusega kaitstud materjali puhul. Näiteks töölehtedel kasutatavate piltide puhul tuleb viidata allikatele, järgides autoriõiguse seadust (PRÕK, 2011).

Õppematerjalid peaksid soodustama loovmõtlemist, pakkudes ülesandeid, mis innustavad õpilasi leidma loomingulisi lahendusi (Riigiteataja, 2016). Samuti on oluline, et need oleksid õpilaste jaoks tähendusrikkad ja toetaksid nende õpioskuste arengut.

Õpetaja võib võtta arvesse ka suunised, kuidas koostada tõhusaid õppematerjale. Need peaksid olema kooskõlas õppekavaga ja käsitlema õpilaste jaoks tähendusrikkaid teemasid, näiteks “Perekond”. Materjalid peaksid toetama õpilaste vahelist suhtlemist ning arendama nende õpioskusi, pakkudes võimalust kõigi osaoskuste integreeritud kasutamiseks. Samuti on oluline, et õppematerjalid oleksid visuaalselt meeldivad ja kasutajasõbralikud, näiteks peaks olema piisavalt ruumi, kuhu kirjutada, et vältida teksti kokkusurutust lehel. Ülesannetele peaksid lisanduma selged ja arusaadavad juhised. Sisu osas peavad ülesanded olema keeleliselt korrektsed, sobima õpilaste keeletasemega ning kasutama võimalikult autentset keelt.

Õppematerjalide arendamine kuulub õpidisaini valdkonda, mille eesmärk on toetada õppimist süsteemselt kavandatud ja läbimõeldud materjalide abil. Õpidisaini aluseks on sageli ADDIE mudel, mis jagab materjali loomise viieks etapiks: analüüs, kavandamine, koostamine, rakendamine ja hindamine. Töölehti koostatkse kolmandas etapis, kui vajaduste, sihtrühma ja konteksti analüüs on tehtud, eesmärgid on sõnastatud, kursuse sisu struktuur on koostatud. Õppematerjalide kvaliteedi hindamiseks võib kasutada näiteks LORI hindamismudelit. Eestis on

olulisel kohal HITSA Innovatsioonikeskus, mis on loonud hindamismudeleid ja juhendeid digitaalsete õppematejalide ja e-kursuste kvaliteedi tagamiseks.

1.8 Uurimise eesmärk ja uurimisküsimised

Püstitasin käesolevale tööle järgmised eesmärgid:

1. Koostada praktiline lasteraamatul põhinev õppematerjal II kooliastme eesti keele teise keelena tundidesse, keskenduda kuulamis-, lugemis- ja kõnelemisoskuse arendamisele.
2. Katsetada õppematerjali ja saada ekspertidelt katsetamise järel õppematerjalile eksperthinnangud.
3. Ekspert hinnangute alusel viia õppematerjali sisse muudatused ja parandused.

Toetudes teooriale ja õppematerjali koostamise põhimõtetele, püstitati uurimistöös järgmised uurimisküsimused:

1. Millisel määral vastab valminud õppematerjal teooria ja õppematerjali koostamise printsiipide poolt pakutavatele kriteeriumitele:
  - a. eakohasus
  - b. vastavus põhikooli riikliku õppekavaga
  - c. raskusaste
  - d. ülesehituse loogilisus
  - e. sobivus kuulamis-, lugemis- ja kõnelemisoskuse arendamiseks
  - f. keeleline korrektsus ja arusaadavus
2. Milliste oskuste arendamisele õpetajate arvates peaks õppematerjal keskenduma?

Lasteraamatuid kui ilukirjandust saab kasutada kõigi nelja keele osaoskuse arendamiseks, grammatika, sõnavara ja kultuurteemade õpetamiseks ning väärtustest kõnelemiseks (Peterson, 2003).

3. Millisel määral õppematerjal vajab ekspertide tagasisidest ja hinnangutest tulenevalt muutmist ja täiendamist?
4. Millised ülesanded õpetajad valivad enda tunni jaoks, kuidas see võiks nende õpetamisstiili iseloomustada ning mis hinnangu nad annavad oma tunnile?

2. METOODIKA

2.1 Õppematerjali koostamine ja lasteraamatu valik

Tunniehitus kommunikatiivse keeleõppe seisukohalt on keskendunud sellele, kuidas õpetada keelt viisil, mis arendab õpilaste suhtlemisoskusi reaalses maailmas. Kommunikatiivne keeleõpe eeldab, et keel on eelkõige suhtlemisvahend, mitte üksnes grammatika või sõnavara õppimine iseenesest (Richards, 2006). Tunnitööd peaksid sisaldama erinevaid tegevusi ja harjutusi, mis simuleerivad autentseid suhtlusolukordi, et õpilased saaksid oma keeleoskust arendada ja kasutada keelt tõhusalt reaalses elus.

Siin on mõned peamised põhimõtted, kuidas tunniehitus kommunikatiivse keeleõppe seisukohalt võiks välja näha:

1. **Õppimine kontekstis** – Õpilastele tuleks anda ülesandeid, mis arendavad nende oskust kasutada keelt tõelistes suhtlusolukordades. Näiteks võivad nad mängida rollimänge, teha grupitöid või arutada tänapäevaseid teemasid, kus nad peavad suhtlema keeles, mida nad õpivad.
2. **Õppimise eesmärk on suhtlus** – Õpetaja ei keskendu vaid grammatikale, vaid sellele, et õpilased saaksid oma mõtteid ja tundeid tõhusalt edasi anda ning teistega suhelda. Õpikutes ja tundides ei tohi ignoreerida, et keeletunne peaks olema seotud elu ja inimestevaheliste suhetega.
3. **Interaktsioon ja koostöö** – Kommunikatiivse keeleõppe puhul on oluline õppimise interaktiivne iseloom. Õpilased ei õpi keelt passiivselt, vaid nad arendavad oma oskusi läbi aktiivse suhtlemise. Õpetaja korraldab tegevusi, kus õpilased peavad üksteisega suhtlema, kuulama ja vastama.
4. **Autentne keel** – Õppimise eesmärk on õppida keelt, mida kasutatakse igapäevaelus, mitte ainult akadeemilistes või teoreetilistes kontekstides. Õpikutes ja õppetundides tuleks kasutada autentseid materjale (nt artiklid, videod, kuulamisülesanded, intervjuud), mis peegelduvad tegelikus keelekasutuses.
5. **Tugev tagasiside ja enesehindamine** – Õpilastele antav tagasiside peaks olema suunatud nende keelekasutuse arendamisele. Lisaks õpetaja tagasisidele võiks õpilastelt oodata ka enesehindamist ja refleksiooni, et nad mõistaksid oma arengut.
6. **Õpilase aktiivne osalus** – Tundides peaks olema ruumi õpilaste ideedele, arvamustele ja küsimustele. See aitab neile mitte ainult õpitavat keelt omandada, vaid arendab ka kriitilise mõtlemise ja probleemide lahendamise oskusi.

Kokkuvõttes on kommunikatiivne keeleõpe, millel on eesmärgiks keele kasutamine igapäevaelu kontekstis, tõhus viis õpilaste keeleoskuse arendamiseks. Tunniehitus peaks toetama aktiivset ja praktilist õppimist, kus õpilased omandavad mitte ainult keelelisi struktuure, vaid ka oskuse nendega tõhusalt suhelda.

Õppematerjali loomisel lähtuti kommunikatiivse keeleõppe põhimõtetest ning Põhikooli riikliku õppekava (2011) eesmärkidest. Teoreetiliseks aluseks olid eelkõige Brian Tomlinsoni (2011) ja Jack C. Richardsi (2006) käsitlused keeleõppest. Tomlinson rõhutab, et tõhus õppematerjal peab olema õppijale arusaadav ja tähenduslik, pakkuma huvi ning võimaldama keele kasutamist loomulikus kontekstis. Seetõttu valiti õppematerjali aluseks Andrus Kivirähki lasteraamat „Sirli, Siim ja saladused“, mille kujundlik keel, huumor ning rahvapärimusega põimuv sisu toetavad emotsionaalset seotust ning sisukat keelekasutust.

Raamatust valiti kaks peatükki, mis seonduvad koolielu ja perekonna temaatikaga. Katkendid suunavad õpilasi keskenduma teksti keelele ja sisule juba esmakordsel lugemisel. Katkendite sobivust kontrolliti 5. klassi õpilaste seas, sealhulgas väikeklassis HEV-õpilastega, ja need osutusid vastavaks nii raskusastmelt kui ka huvipakkuvuse poolest.

Töölehtede ülesehituses arvestati Tomlinsoni soovitusel pakkuda positiivset ja tähenduslikku õppimiskogemust. Ülesanded on järjestatud lihtsamast keerukama suunas ning suunavad õppijat esmalt tekstiga tutvuma, seejärel seda mõistma ja lõpuks sellest lähtudes keelt kasutama. Kasutatud on mitmesuguseid tegevusi – alates sõnavara harjutustest kuni rollimängude ja aruteludeni.

Richardsi (2006) kommunikatiivse keeleõppe teooria kohaselt peab õppija olema aktiivne osaleja ning õpetegevus peab toimuma autentses kontekstis, arvestades õppija vajadusi ja huve. Sellele tuginedes hõlmavad töölehed ka kuulamisülesandeid, suulist paaristööd ja suhtlussituatsioone, kus arendatakse nii sujuvust kui täpsust. Ülesanded on loogiliselt järjestatud – toetatud sisendist liigutakse samm-sammult suurema iseseisvuse suunas.

Lisaks teoreetilisele raamistikule lähtuti õppematerjali koostamisel ka Põhikooli riiklikus õppekavas toodud teemadest, nagu „Perekond ja kodu“, „Igapäevased tegevused“, „Õppimine ja töö“ jms. Valitud teemad haakuvad hästi valitud kirjandustekstidega ning toetavad keeleoskuse arendamist terviklikult – kuulates, lugedes, rääkides ja arutledes. Õppekava tähtsustab ka väärtuskasvatust ja koostööoskusi, mistõttu sisaldavad töölehed elemente, mis neid oskusi toetavad.

Visuaalne tugi on samuti oluline osa töölehtedest. Illustratsioonid aitavad tekstist paremini aru saada ja lisavad õppematerjalile atraktiivsust. Pildimaterjali valikul lähtuti Autoriõiguse seaduse §19, mis lubab kasutada illustreerivat materjali motiveeritud mahus õppe eesmärgil.

Õppematerjaliga on kaasas ka õpetajajuhend, mis selgitab iga tunni ülesannete lahenduskäiku ning sisaldab õigeid vastuseid. See võimaldab õpetajal õppetegevust paremini planeerida ning kohandada materjali vastavalt klassi vajadustele. Sama õppematerjali põhimõtetele toetudes on lisatud näidislehena Kivirähki raamatu põhjal tehtud tööleht 3.klassile. Seda töölehte on kasutatud meie kooli eesti keele teise keelena õpetajate õppematerjalide “pangas”, kus on kogum töölehti erinevatel teemadel ja mis on ühises kasutamises.

2.2 Valim

Valim moodustati neljast Eesti koolist mugavusvalimi alusel, mis tähendab, et uurimusest võtsid osa uurijale paremini kättesaadavad isikud. Uurimustöös osalemise palve saadeti e-kirja teel 4 kooli. Sellele vastasid 6 õpetajat. Koolist A osalesid 2 õpetajat, koolist B üks õpetaja, koolist C 2 õpetajat ja koolist D üks õpetaja. Uurimuses osalenud õpetajad andsid nõusoleku uuringus osalemiseks. Neile selgitati uurimuse eesmärki ja tagati anonüümsus. Kui õpetajad vastasid töö autori e-kirjale, siis saadeti neile töölehed. Kui õpetajad olid tunni/ tunnid läbi viinud, siis nad saatsid autorile tagasisideküsimustiku. 2 õpetajat õpetasid teises ja kolmandas õppeastmes, 3 õpetajat kõigis kolmes õppeastmes ja 1 õpetaja teises õppeastmes. 5 õpetajat olid naissoost ja 1 meessoost. 4 õpetajal on üle 10 aastane õpetamiskogemus, 1 on esimene õpetamisaasta ja 1 teine õpetamisaasta.

Eesti kirjandust kasutab oma tundides 1 õpetaja, 3 pigem kasutavad ja 2 pigem ei kasuta.

Kõik õpetajad oleksid nõus sellega, et oleks vaja eesti kirjandust kasutada oma tundides. Õppematerjali koos läbimõeldud ülesannetega oleks tõesti vaja, kuna need kirjanduse õpikud, mis on mõeldud 5. klassile, on rasked õpilastele, kelle emakeeleks pole eesti keel, need sisaldavad kirjanduslikke tekste ja arutamisküsimusi. Õpilastel võib olla rasuksi tekstide lugemise ja mõistmisega, nt on liiga keeruline sõnavara, lauseehitus. Kirjandusõpikud sisaldavad tihti vanemat või keerukamat keelt, mida igapäevases suhtluses ei kasutata. See võib raskendada tekstide mõistmist. Õpikud on mõeldud eesti emakeelega õpilastele, mistõttu ei pruugi neis olla piisavalt tuge keeleõppijatele (nt selgitusi keerukamate sõnade kohta, lihtsustatud tekste või mitmekeelseid sõnastikke). Kirjandustunnis ei piisa ainult loetu mõistmisest, vaid tuleb ka analüüsida teksti sügavamat tähendust. Kui keeleoskus pole piisav, võib see osutada eriti raskeks. Eesti kooli kirjandusõpikud võivad olla keerulised mitte-eesti emakeelega õpilastele, kuna neis esineb keerukat keelt, vanemaid sõnu ja kultuurilisi viiteid, mida on raske mõista ilma taustateadmisteta. Õpikud on peamiselt suunatud eesti emakeelega õppijatele, mistõttu puudub sageli tugi keeleõppijatele, näiteks lihtsustatud tekstid või seletavad sõnastikud. Lisaks võib kirjandusanalüüs nõuda sügavamat arusaamist keelest, mis muudab ülesanded keeruliseks. Kui õpetajad ja koolisüsteem ei kohanda õpet, võib see veelgi raskendada nende õpilaste õppeprotsessi. Erilist tähelepanu tuleb pöörata HEV(hariduslike erivajadustega) õpilastele, kellel võivad esineda raskusi: mälu ja tähelepanuga(nt keeruline on meelde jätta uusi sõnu ja reegleid, samuti keskenduda pikemalt keeleõppeülesannetele), kõne ja hääldusega(nt raskusi võib olla helide hääldamisel või sorava kõne arendamisel), õpimotivatsiooni ja enesehinnanguga(nt varasemad ebaõnnestumised võivad mõjutada õpitaht ja usku endasse), keelelise mõistmisega) nt raskused tekstide, suulise jutu või juhista

mõistmisel), töötempo ja ülesannete täitmisega(nt ülesanded võivad võtta rohkem aega või vajada kohandamist). Toetavad õpistrateegiat hõlmavad visuaalset materjali, lihtsustatud keelt, kordusi ja individuaalset juhendamist(Hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamine).

2.3 Mõõtevahendid

Küsimustiku koostamise eesmärgiks oli teada saada, kas valmiv õppematerjal oleks II kooliastme eesti keele teise keelena õpetajate arvates vajalik ja milliste oskuste arendamisele peaks see nende arvates keskenduma. Küsimuste koostamisel võeti eeskujuks Apuhtini töös (2014) kasutatud Muri (2012) ja Kivilo (2012) vajadusanalüüsi küsimustikud, mida töö autor täiendas ja muutis vastavalt käesolevas töös püstitatud uurimisküsimustele. Küsimustik (vt Lisa 2) koosnes 10 küsimusest, millest viis olid kinnised, üks lahtine ja kolm poolkinnist.

Esimised neli küsimust olid üldised küsimused, mida kasutati valimi kirjeldamiseks. Küsimus 5 uuris, kas õpetajate arvates on vajadust koostatava õppematerjali järele. Küsimus 6 uuris, millistest raamatutest õpetajad oleksid enim huvitatud ning küsimused 7 ja 8 uurisid, milliste oskuste arendamist nad peaksid kõige olulisemaks. Üheksas küsimus oli lahtine, kuhu õpetajad said vabas vormis lisada, mida nad oluliseks peavad. 10. Küsimuses pidid õpetajad andma hinnangu 8 väitele, millele sai vastata Likerti 4-palli skaalal (4- jah; 3- pigem jah; 2- pigem ei; 1- ei). Väidetega sooviti teada saada katsetatud õppematerjali vastavust seatud kriteeriumitele.

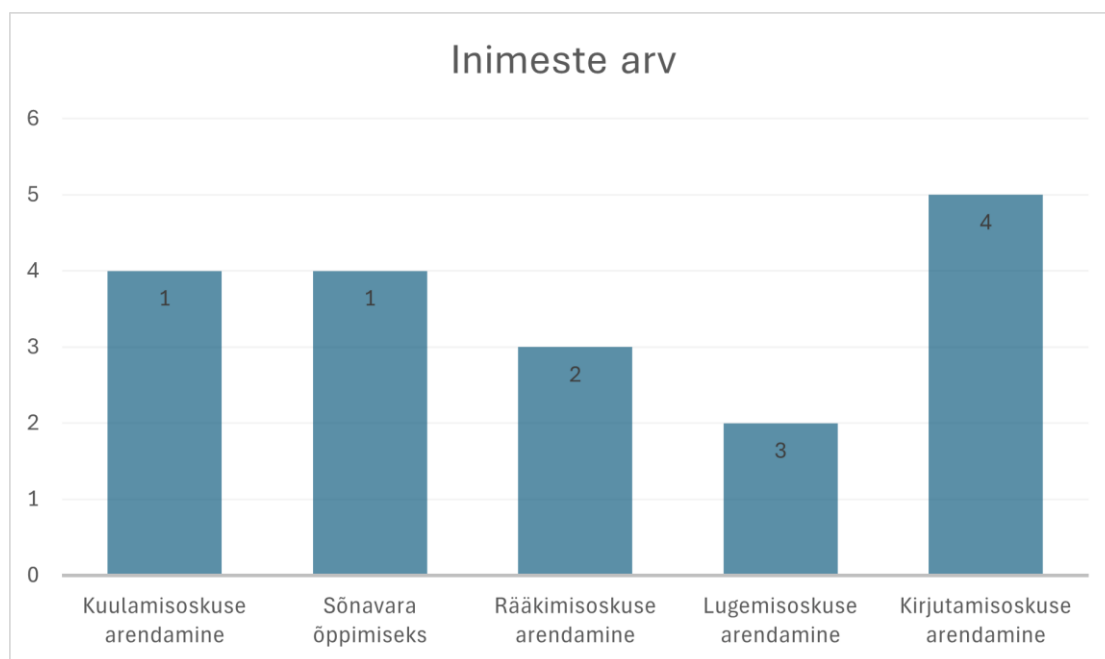
Valituks osutus neljapalliline skaala, et vältida neutraalset vastusevarianti ning suunata vastajaid selgemale seisukohavõtule. Selline lähenemine on soovitatav eriti väiksemate valimite puhul, kus iga vastus omab suuremat kaalu (Likert, 1932).

2.4 Protseduur

Ekspertid katsetasid õppematerjali ajavahemikul 14.10.2024-20.02.2025. Küsimustik saadeti elektrooniliselt kümnele Eesti koolile, nii maa- kui linnakoolide õppejuhtidele või kui puudus õppejuhi kontakt, siis kooli üldisele e-posti aadressile. Kirjas paluti edastada küsitlus oma kooli II kooliastme eesti keele teise keelena õpetajatele, tutvustati lühidalt magistritöö eesmärki ning paluti õpetajate abi töö läbiviimiseks. Lisaks kaaskirjale sisaldas kiri ka hüperlinki elektroonilisele küsimustikule. Küsimustele vastamine võttis aega kuni 10 minutit ning see oli vabatahtlik.

2.5 Ekspert hinnangu tulemused

Õpetajad valisid kuulamisoskuse arendamise esmatähtsaks, seejärel tuleb rääkimine, siis lugemisoskus ja lõpuks kirjutamisoskus. Sõnavara õppimine on kõige tähtsam.

Joonis 1: Ilukirjanduse kasutamise eesmärgid

Õpetajad täitsid tagasisideankeedid

Tabel 1: Õpetajate hinnang õppematerjalidele

Õpetajate hinnang	Jah	Pigem jah	Pigem ei	Ei	Vastanuid
Õppematerjal sobib valitud kooliastmele	5	0	1	0	6

Ülesannete juhendid on arusaadavad ja selged	6	0	0	0	6
Õppematerjal on vastavuses RÕKiga	4	2	0	0	6
Õppematerjal on keeleliselt korrektne	4	2	0	0	6
Õppematerjali ülesanded aitavad arendada	6	0	0	0	6
õpilaste kõnelemisoskust					
Õppematerjali ülesanded aitavad laiendada õpilaste sõnavara	6	0	0	0	6
Õppematerjali ülesanded arendavad õpilaste kuulamisoskust	6	0	0	0	6
Õppematerjali on hea kasutada eesti keele tundides	5	1	0	0	6

2.6 Kvantitatiivne analüüs

Kokku vastas küsimustikule kuus eesti keele teise keelena õpetajat erinevatest koolidest. Alljärgnev analüüs keskendub valikvastustega küsimustele, millest selgus õpetajate kogemus

eesti lastekirjanduse kasutamisel, hinnang õppematerjali vajalikkusele ning eelistused osaoskuste ja raamatutüüpide osas.

2.7 Eelistatud lasteraamatute tüübid

Õpetajad eelistasid järgmisi raamatuliike: ainekava temaatikaga seotud raamatud (5 mainimist), kaasaegsed lasteraamatud (5), eesti kultuuri tutvustavad teosed (5), tähtpäevade ja riigipühadega seotud raamatud (4), klassikalised teosed (3). See viitab soovile siduda kirjandus õpilaste igapäevaelu, kultuurilise konteksti ja õppekava teemadega.

Lastekirjanduse kasutamine. Enamik vastajaid (4 õpetajat) kasutab või pigem kasutab eesti lastekirjandust tundides (joonis 2). Ühel juhul oli vastuseks „pigem ei“ ning ühel juhul vastus puudus. Lastekirjandust kasutatakse peamiselt II ja III kooliastmes, enim 4.- 6. klassis.

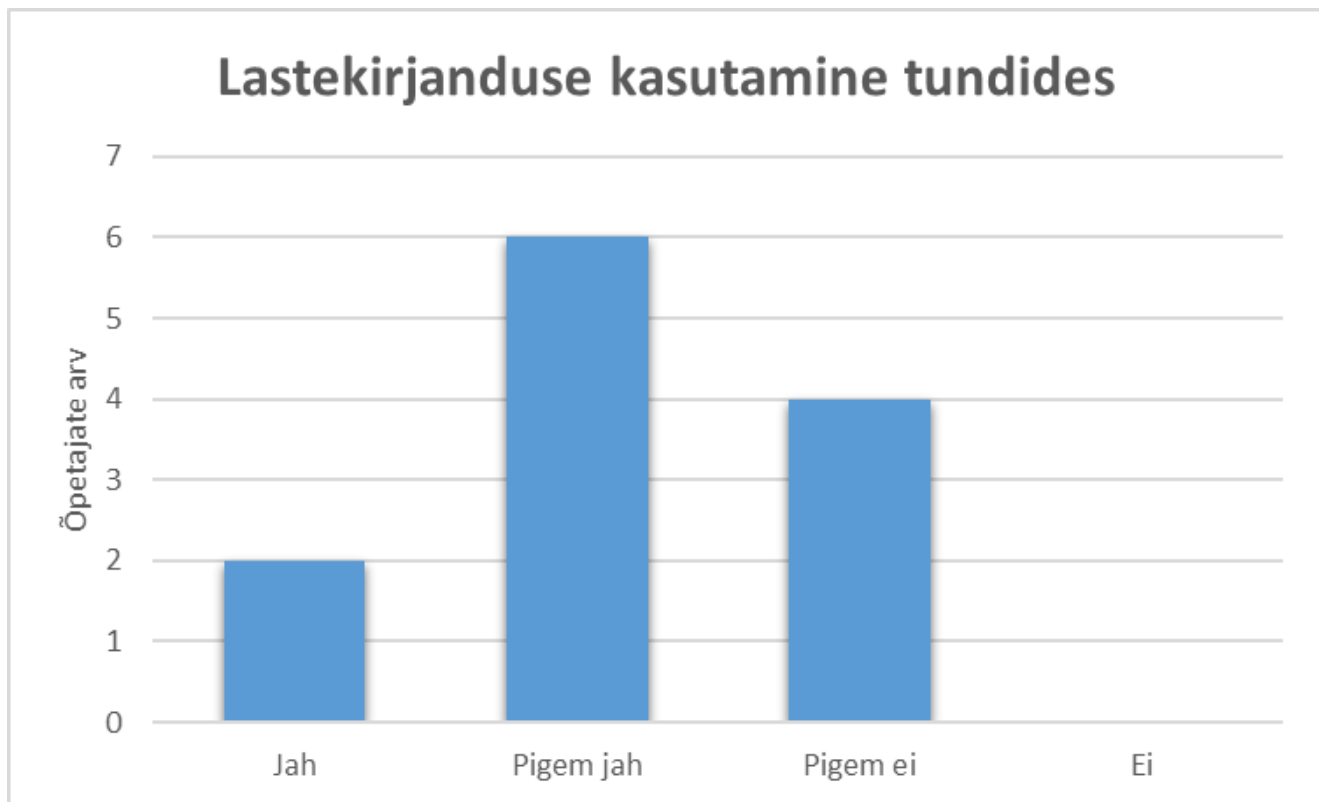
Õppematerjali vajadus. Kõik vastajad (n = 6) leidsid, et mitmekesiste ülesannetega õppematerjal on vajalik. Kolm õpetajat valisid vastuseks „jah“ ning kolm „pigem jah“ (joonis 3). See näitab tugevat vajadust struktureeritud ja sisuka õppematerjali järele.

Osaoskuste eelistused. Küsimuses, millise keele osaoskuse arendamist peetakse kõige olulisemaks, tõusid esile **rääkimisoskus** ja **kuulamisoskus**, mida mõlemat nimetati esimesena kolmel korral (joonis 4). Lugemis- ja kirjutamisoskus paigutusid valdavalt madalamale.

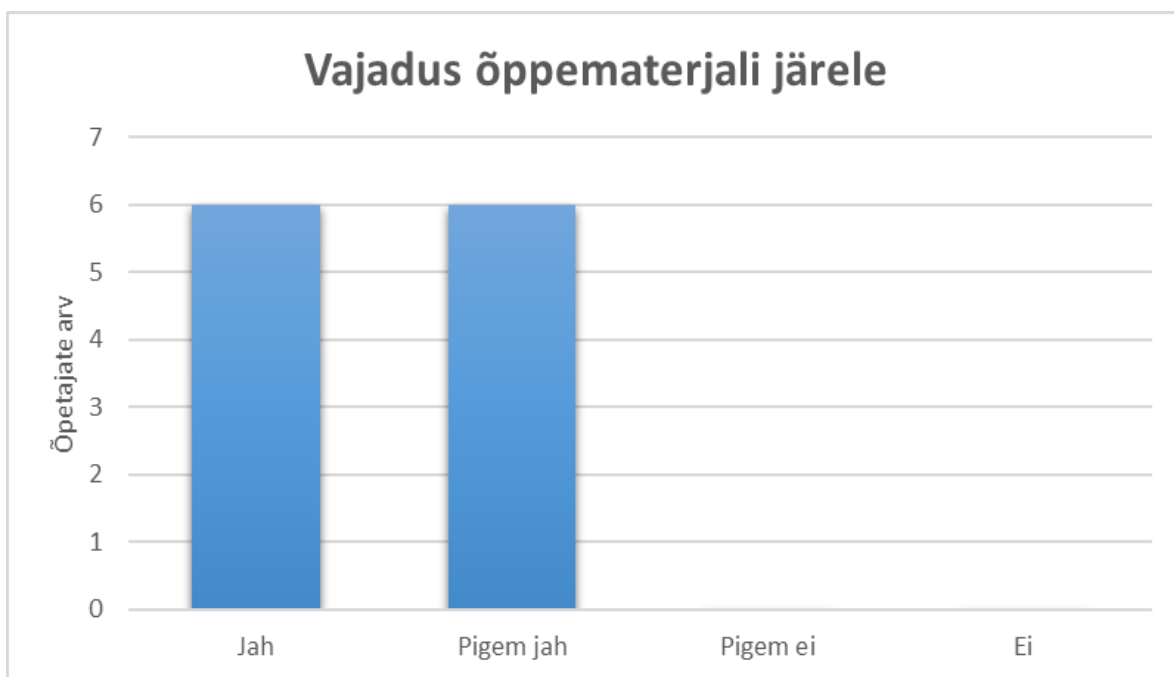
Õppematerjali fookus. Kõige sagedamini sooviti, et õppematerjal keskenduks:

1. sõnavara õpetamisele (5 vastajat),
2. väärtuste kujundamisele (4 vastajat),
3. grammatika õpetamisele (3 vastajat).

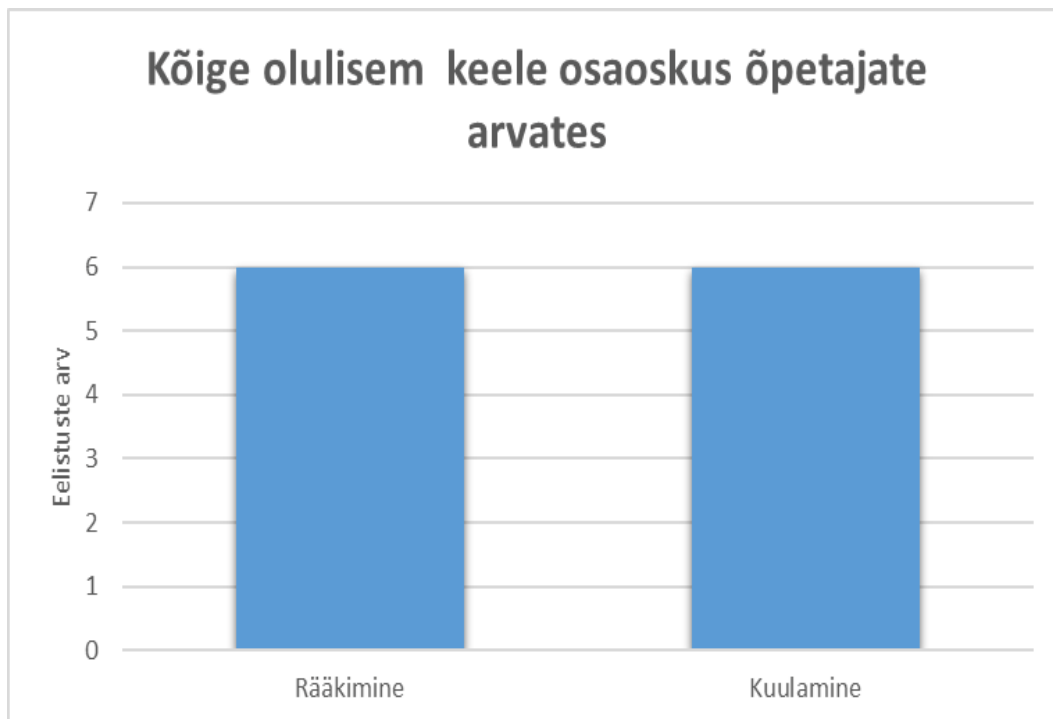
Tulemused näitavad, et õpetajad ootavad õppematerjalilt tasakaalu keelelise arenduse ja sisulise väärtuse vahel (joonis 5).

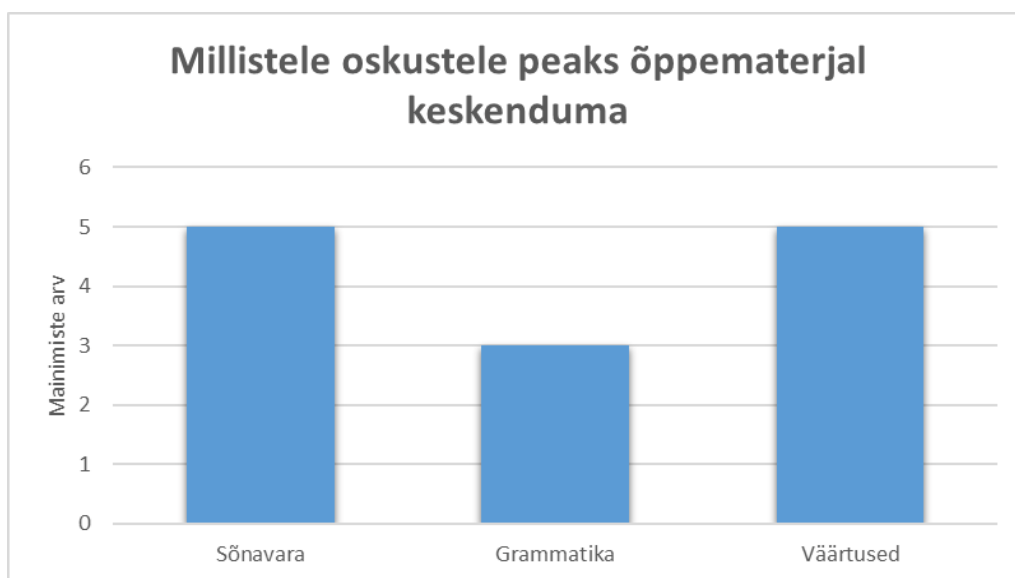
Joonis 2. Lastekirjanduse kasutamine tundides

Joonis 3. Õppematerjali vajalikkuse hinnang

Joonis 4. Kõige olulisem keele osa oskus õpetajate arvates

Joonis 5. Ootused õppematerjali oskuste arendamise suhtes

2.8 Kvantitatiivsete tulemuste tõlgendus

Küsitluse kvantitatiivne analüüs näitas, et eesti keele teise keelena õpetajad väärtustavad lastekirjandusel põhinevat õppematerjali ning näevad selles potentsiaali mitmete oskuste arendamisel. Kõik vastanud õpetajad leidsid, et mitmekesiste ülesannetega õppematerjal on tundides kasutamiseks vajalik – see kooskõlastub Kivilo (2012) järeldustega, mille järgi vajavad keeleõpetajad struktuurseid, keeleliselt kohandatud ja praktilisi õppematerjale. Vastajate hinnangute põhjal eelistatakse kõige enam sellist õppematerjali, mis toetaks rääkimis-

ja kuulamisoskuse arendamist. Need tulemused on kooskõlas PRÕK (2011) A-võõrkeele ainekava rõhuasetusega, mille kohaselt I ja II kooliastmes tuleks keskenduda suulise keeleoskuse arendamisele. Samuti toetavad neid rõhuasetusi Kärtner ja Tomlinson, kelle hinnangul vajavad algtasemel keeleõppijad palju suhtlusvõimalusi, et vähendada sooritusärevust ja suurendada enesekindlust (Tomlinson, 2011, Kärtner, 2003).

Eelistatuna toodi esile just sõnavara õpetamist (5 vastajat) ning väärtuste kujundamist (4 vastajat), mis näitab, et õpetajad näevad õppematerjali nii keeleliste oskuste arendajana kui ka vahendina kultuurilise ja sotsiaalse teadlikkuse kasvatamisel. Väärtuste kujundamine lastekirjanduse kaudu on toetatud ka RÕK-is, kus rõhutatakse laste pildiraamatute potentsiaali empaatia ja kultuuritaju arendamisel.

Raamatutüüpide eelistustes domineerisid kaasaegsed, ainekava temadega seotud ja eesti kultuuri tutvustavad teosed. See viitab õpetajate soovile siduda keeleõpetus õppijate igapäevase kogemuse ja kultuurikontekstiga, pakkudes samal ajal tuge RÕK-i eesmärkide täitmisel. Mitmed vastajad märkisid, et olemasolev kirjandus ei pruugi alati temade või keeletasemega sobituda, mistõttu kvaliteetsel ja kohandatud õppematerjalil on selge vajadus.

Kokkuvõttes kinnitab kvantitatiivne analüüs, et õpetajad vajavad õppematerjali, mis on sisukalt mitmekesine, suunatud rääkimis- ja kuulamisoskusele, toetab sõnavara ja väärtuste arendamist ja on seotud ainekava ja kultuurilise kontekstiga.

Need tulemused toetavad otseselt käesoleva magistritöö eesmärki ning põhjendavad loodud õppematerjali arendusvalikuid.

2.9 Ekspertide ülesannete valik

Ekspertid said ülesandeks tutvuda loodud õppematerjaliga ning viia see läbi oma II kooliastme eesti keelt teise keelena õppivates klassides. Katsetamise eesmärk oli selgitada välja, millised tegevused ja ülesanded on õpetajate hinnangul sobivaimad konkreetse õpilasgrupi jaoks ning milliseid ülesandeid nad eelistavad või kohandavad vastavalt oma õpetamisstiilile ja klassi vajadustele.

Ekspertid said valida, milliseid tegevusi nad tunni jooksul kasutavad, kas viivad läbi kõik ülesanded või keskenduvad teatud osaoskuste arendamisele (nt kuulamine, rääkimine, lugemine). Enamik eksperte otsustas kasutada kõiki töölehe osi, et saada terviklik ülevaade õppematerjali sobivusest. Mõned õpetajad muutsid ülesannete järjekorda või kombineerisid

omavahel mitut harjutust, arvestades õpilaste taset, tempot ja huvisid. Selline lähenemine andis väärtuslikku teavet selle kohta, kuidas õppematerjali saab tundides paindlikult kohandada.

Ekspertide valikute põhjal selgus, et enim kasutati järgmisi tegevusi: (1) sõnavaraga seotud eeltegevused, (2) tekstikatkendi kuulamine ja lugemine, (3) kõnelemisharjutused. Vähem kasutati kirjutamisülesandeid, kuigi mõni õpetaja märkis, et need sobiksid hästi koduseks tööks.

2.10 Ekspertide soovitusel õppematerjali parandamiseks

Pärast õppematerjali katsetamist paluti ekspertidel anda tagasisidet kas kirjalikult või suuliselt esitada oma ettepanekud õppematerjali täiendamiseks. Tagasisidest ilmnis paar soovitus, mida töö autor õppematerjali lõppversiooni koostamisel arvesse võttis.

Üks soovitus puudutas lisakuulamisülesande lisamist. Õpetaja leidis, et kuulamisega seotud harjutusi võiks olla rohkem ning need võiksid muuta õppematerjali mitmekesisemaks. P.Kärtneri meetodikavihikust (2001) võib leida erinevaid kuulamiseelseid, -aegseid ja -järgseid harjutusi, mis aitavad tundi mitmekesistada. Mina lisisin BINGOkuulamisülesande, mis sobib nii kuulamisaegseks kui ka -järgseks ülesandeks.

Teine soovitus puudutas töölehtede keelekorreksust, töö autor jättis mõned tähed trükkimata, nt õpetaja- õpetaja jne. Autor parandas need vead ära.

Kolmandaks soovitas üks õpetajad täpsustada tunni struktuuri ja märkida juhendis, kui palju aega võib eri tegevustele kuluda. Kuna tal olid hariduslike erivajadustega õppijad, siis ta jäi ajahätta ja pakkus muuta soovituslikku ajakava: ühe 45-minutilise tunni asemel pakuti võimalust jagada materjal kaheks eraldi tunniks. See muudatus võimaldaks õpetajatel tegevusi rahulikumas tempos läbi viia ja jätta õpilastele rohkem aega mõtlemiseks ja harjutuste täitmiseks ning pauside tegemiseks. Töö autor ei viinud neid muudatusi sisse, kuna iga õpetaja on võimeline kohandama õppematerjali lähtudes tema õpilaste tasemest ja erilistest vajadustest. Lisaks toodi välja, et õppematerjali visuaalne külg on oluline ning illustratsioonid mõjusid motiveerivalt. Üks õpetaja märkis, et õpilased tundsid huvi raamatu vastu ja soovisid seda iseseisvalt edasi lugeda, mis näitab õppematerjali kaasavat mõju.

3. ARUTELU

Tulemuste peatükis analüüsi õpetajatelt saadud kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid andmeid eesmärgiga hinnata loodud õppematerjali vajalikkust, sobivust ning sisulisi tugevusi. Analüüsi tulemused kinnitavad, et õpetajad peavad eesti lastekirjandusel põhinevat õppematerjali oluliseks ja vajalikuks vahendiks eesti keele teise keelena õpetamisel.

Kõik vastajad väljendasid vajadust sellise õppematerjali järele ning enamik neist on ka ise tundides lastekirjandust kasutanud. Olulisemateks osaoskusteks peeti rääkimis- ja kuulamisoskust, mis vastab ka riiklikele suunistele (PRÕK, 2011). Samuti toodi esile sõnavara arendamise ja väärtuste kujundamise vajadus, mis viitab õpetajate soovile kasutada keeleõpet kultuurilise ja sotsiaalse arengu toetamiseks.

Avatud vastuste sisuanalüüs näitas, et õpetajad hindavad õppematerjali mitmekesisust, selget ülesehitust, keeletasemele vastavust ning õpilaste aktiivset kaasamist. Materjali positiivseks küljeks peeti ka selle potentsiaali siduda keeleõpetus kirjanduse ja kultuuriõppega. Kõige sagedamini toodi esile just see, et õppematerjal arendab mitut osaoskust korraga ning on samas kaasahaarav ja motiveeriv.

Esimese uurimisküsimusega sooviti teada saada, millisel määral vastab valminud õppematerjal teooriale ja õppematerjalide koostamise põhimõtetele, sh järgmistele kriteeriumitele: eakohasus, vastavus riiklikule õppekavale, raskusaste, ülesehituse loogilisus, sobivus kuulamis-, lugemis- ja kõnelemisoskuse arendamiseks, keeleline korrektsus ja arusaadavus. Ekspertidelt saadud hinnangud näitasid, et õppematerjal vastab üldjoontes teooriast tulenevatele kriteeriumitele. Kõik eksperdid leidsid, et materjal on eakohane ning vastab põhikooli riiklikule õppekavale. Raskusastme osas peeti õppematerjali sobivaks, kuid mõned eksperdid tõid esile, et teatud sõnavara võib nõuda lisaselgitusi. Ülesehituse kohta leiti, et tunnid on loogiliselt struktureeritud, sisaldades sissejuhatust, põhitegevusi ja kokkuvõtet. Enamike ekspertide hinnangul toetab õppematerjal kuulamis-, lugemis- ja kõnelemisoskuse arendamist tasakaalustatult, rõhuasetusega lugemis- ja suulisel väljendusoskusel. Keeleline korrektsus ja juhendite arusaadavus said samuti positiivse hinnangu, kuigi üks ekspert soovitas mõningaid parandusi teha (nt isele-isadele).

Teise uurimisküsimusega sooviti teada saada, milliste osaoskuste arendamist peavad õpetajad õppematerjali puhul kõige olulisemaks. Õpetajate hinnangute põhjal on kõige olulisem keskenduda lugemis- ja kõnelemisoskuse arendamisele, mida toetas ka õppematerjalis kasutatud autentne ilukirjanduslik tekst. Lisaks tõid õpetajad esile sõnavara omandamise, mis tekkis tekstikatkete kontekstis loomulikul moel. Kuulamisoskust toetati läbi ettelugemise ja

dramatiseerimise, kuid mõni õpetaja soovitas materjali täiendada kuulamisülesannetega, et pakkuda rohkem kuulamisvõimalusi.

Kolmanda uurimisküsimusega sooviti teada saada, millises ulatuses vajab õppematerjal täiustamist ekspertide tagasiside põhjal. Ekspertide tagasiside põhjal vajab õppematerjal mõõdukal määral täiendamist. Peamised soovitused puudutasid:

- Kuulamisharjutuste täiendamist: soovitati lisada kuulamisharjutusi.
- Ajastust: üks õpetaja jäi ajahätta(väikeklass HEV-õpilastega), mistõttu tehti soovitus jagada materjal kolmeks-neljaks 45-minutiliseks tunniks.

Autor lisas teisse töölehte lisakuulamisülesande.

Neljanda uurimisküsimusega sooviti teada saada, milliseid ülesandeid õpetajad oma tundides valivad, kuidas see peegeldab nende õpetamisstiili ning millise hinnangu nad annavad oma läbiviidud tunnile. Töölehtede koostamisel lähtus autor kommunikatiivse keeleõppe seisukohalt, tunni fookuses olid suhtlemisoskus ja iseseisev eneseväljendus(paaristöö, rollimäng jne) ning see tõstis õpetajate hinnangul õppijate motivatsiooni, miinuseks on see, et sellise õppematerjali koostamine nõuab aega ja õpetaja paindlikkust. Enamik õpetajaid olid rahul pakutud tunniehitusega, mis näitab nende õpetamisstiili demokraatlikust ja progressiivsust keeleõppes(kommunikatiivne, õppijakeskne, aktiivne, keskendumine tähendusele, mitte vormile). Üks õpetaja aga pooldas traditsioonilist keeleõpet(õpetajakeskne, reeglipõhine, õppijate passiivne roll keele omandamisel, keskendumine vormile) ning seepärast leidis, et kirjanduslikud tekstid on rasked õppijatele ega sobi tundi. Tundide enesehindamisel märkisid õpetajad, et õpilased olid motiveeritud ja kaasatud, tekst äratas huvi ning ülesannete raskusaste oli sobiv. Enim meeldis õpilastele tekstikatkeni lugemine, kõige enam raskusi pakkus teksti mõistmise harjutus. Tunnid said õpetajatelt üldiselt väga positiivse hinnangu, eriti materjali huvitavuse ja mitmekesisuse poolest.

Tulemused näitavad, et õpetajad ootavad praktilist, hästi struktureeritud ja huvitavat õppematerjali, mis sobitub ainekava ja laste arengutasemega. Need ootused olid aluseks ka käesolevas töös loodud õppematerjali koostamisel ning kinnitavad, et loodud materjal vastab sihtrühma vajadustele.

Et õpetajad saaksid saaksid autentsetel tekstidel põhinevat õppematerjali veelgi teadlikumalt ja tõhusamalt kasutada, võiks ühe meetodikat arendava võimalusena luua autentsete tekstide kasutamist õpetava juhendi, milles oleks soovitused autentsete tekstide valimiseks ja nende juurde mitmekesiste ülesannete loomiseks, nii et tekiks huvitav, aktiivne ja jõukohane õppesükkel (Kitsnik 2018a, 2018b).

Kokkuvõtteks võib öelda, et käesolevas töös kirjeldati õppematerjali koostamise põhimõtteid ning nende alusel loodi tööleht, mille eesmärk oli arendada eesti keele kui teise keele õppijate kuulamis-, lugemis- ja rääkimisoskust. Näitena lisati ka teine tööleht (LISA 7), mis toetab samade oskuste arengut. Kuigi töö keskendus üksikute töölehtede koostamisele ja analüüsile, võimaldaks materjali edasiarendus luua tervikliku kirjanduspõhise kursuse, mille väljatöötamiseks ja hindamiseks sobiks hästi ADDIE mudel. See tagaks süsteemse arendustsükli – vajaduste kaardistamisest kuni hindamiseni – ning looks eeldused õppematerjali laiemaks rakendamiseks vene õppekeelega koolide eesti keele tundides.

Tänuõnad

Täna kõiki õpetajaid ja õpilasi, kes olid nõus katsetama ja hindama uurimustöö raames koostatud õppematerjali.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri Kuupäev

KASUTATUD KIRJANDUS

Tomlinson, B. (2011). *Materials Development in Language Teaching* (2nd ed.). Cambridge University Press.

Richards, J. C. (2006). *Communicative Language Teaching Today*. Cambridge University Press.

Gagné, R. M. (1985). *The Conditions of Learning and Theory of Instruction*.

Branch, R. M. (2009). *Instructional Design: The ADDIE Approach*. Springer.

Autoriõiguse seadus. (1992). Riigikogu 12. detsembri 1992. a seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/810714>

Bean, J. (2004). Engaging ideas: The professor's guide to integrating writing, critical thinking, and active learning in the classroom. Jossey-Bass.

Brown, G., & Yule, G. (1983). Teaching the spoken language. Cambridge University Press.

Brown, H. D. (2001). Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy (2nd ed.). New York: Addison Wesley Longman, Inc.

Brownell, J. (2012). Listening: Attitudes, Principles, and Skills (5th ed.). Pearson.

Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1–47.

Chomsky, N. (1959). A review of B. F. Skinner's Verbal Behavior. *Language*, 35(1), 26–58.

Grabe, W. (2009). Reading in a Second Language: Moving from Theory to Practice. Cambridge University Press.

Gough, P. B., & Tunmer, W. E. (1986). The simple view of reading. *Reading Research Quarterly*, 21(4), 364–407.

Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035.

<https://www.valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/arengukavad/kehtiva-d-arengukavad>

Hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamine <https://hev.edu.ee/>

- Hymes, D. (1972). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269–285). Harmondsworth: Penguin Books.
- Kurvits, J. (2009). Lastekirjanduse ilmingud Eestis 21. sajandil. *Keel ja Kirjandus*, 9, 657–670.
- Kärtner, P. (2000). Kõnelemisoskuse arendamine. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA.
- Kärtner, P. (2000). Lugesoskuse arendamine. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA.
- Kingsepp, L., & Sõrmus, E. (Aasta teadmata). Ülevaade võõrkeeleõppe meetoditest. *Metoodikavihik*.
- Kirjandus. Ilukirjandus. Mis vahe neil on? (n.d.). <https://www.opiq.ee/kit/24/chapter/1085>
- Kitsnik, M., & Melnikova, S. (2023). Ilukirjanduse lugemine mängustatud aktiivõppemeetodite abil põhikooli eesti keele kui teise keele tundides. Tartu.
- Krashen, S. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. Oxford: Pergamon Press.
- Krall, I., Sõrmus, E., & Toomsalu, M. (Aasta teadmata). Kommunikatiivse keeleõppe lühikursus.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 140, 1–55.
- Loewen, S., & Sato, M. (2017). *The Routledge handbook of instructed second language acquisition*. Routledge.
- Metslang, H., Krail, I., Pajusalu, R., Saarso, K., Sõrmus, E., & Vare, S. (2003). *Eesti keele probleemseid piirkondi*. Tallinn: TPÜ kirjastus.
- Nation, I. S. P. (2001). *Learning vocabulary in another language*. Cambridge University Press.
- Nunan, D. (1999). *Second language teaching and learning*. Boston: Heinle & Heinle Publishers.
- Oja, H. (2010). *Eesti lastekirjanduse ajalugu*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pajupuu, H. (Toim.). (2008). *Eesti lastekirjanduse leksikon*. TEA Kirjastus.
- Peterson, E. (2003). *Oskuslikuks lugejaks – aga kuidas?* Tartu: Atlex.
- Ranne, R. (2012). *Eesti lastekirjandus*. Koolibri.

Richards, J. C. (2006). *Communicative Language Teaching Today*. Cambridge University Press.

Riigiteataja. (n.d.). <https://www.riigiteataja.ee/akt/129032016001>

Lisa: <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/0000/1327/3133/13275423.pdf>

Riigiteataja. Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/128122010014>

Saarso, K. (2002). *Keeleõpetaja metoodikavihik. Sõnavara õpetamine*. Tallinn: TEA.

Saarso, K., & Sõrmus, E. (2008). *Kuidas õpetada erialakeelt: Metoodika käsiraamat*. Tallinn: Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Ekspressi Kirjastuse AS.

Saricoban, A. (1999). The teaching of listening. *The Internet TESL Journal*, 5(12). Retrieved from <http://iteslj.org/Articles/Saricoban-Listening.html>.

Scrivener, J. (1994). *Learning teaching*. London: Heinemann.

Silva-Valencia, J. C., Villacís-Villacís, W., & Hidalgo-Camacho, C. (2021). Speaking skills development through communicative language teaching techniques. 3rd International Academic Conference on Education, London, UK, May 21–23.

Sirp. (n.d.). Mis jääb viimase kümnendi eesti laste- ja noortekirjandusest meelde ja kestma?

<https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c7-kirjandus/mis-jaeab-viimase-kuemnendi-eesti-laste-ja-noortekirjandusest-meelde-ja-kestma/>

Tomlinson, B. (2011). Introduction: Principles and procedures of materials development. In B. Tomlinson (Ed.), *Materials development in language teaching* (pp. 1–34). Cambridge: Cambridge University Press.

Ur, P. (1996). *A course in language teaching: Practice and theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Villacís-Villacís, W., Silva-Valencia, J. C., & Hidalgo-Camacho, C. (2021). The most effective methods for developing speaking skill. *International Journal of Culture and Modernity*, 15, 75–83. <https://ijcm.academicjournal.io/index.php/ijcm>

LISA 1

Sirli, Siim ja saladused

Andrus Kivirähk

Tekst 1

Jõudis kätte päev, mil Siim pidi koos isaga kalale minema, kuid nüüd sadas vihma juba päris hullusti ja isa tõmbas kardina akna eest ära ning näitas pojale, et sellise ilmaga on kalale minek küll täiesti võimatu.

„See oleks hullumeelsus,“ seletas ta rõõmsalt. „Me külmetaksime ja jääksime haigeks.“

„Aga millal me siis läheme!“ karjus Siim. „Ükspäev me peame minema!“

„No järgmine nädal näiteks,“ pakkus ema. Isa krimpsutas nina, aga vastu vaielda ei sõandanud ja nii lepitigi kokku – kalale minek toimub järgmisel laupäeval.

Isa hakkas end siiski riidesse sättima, sest tal oli ees teine käik. Nimelt oli Sirli eelmisel õhtul tulnud koolist, silmad nutust punased.

„Isa, õpetaja kirjutas mulle märkuse ja ütles, et sa pead kooli minema.“ „Mis sa siis paha tegid?“ küsis ema ehmunult.

Sirli hakkas nutma.

„Ma võtsin kooli kaasa **arvutusmasina**. Selle sinu oma. Ma ei jaksa enam päevad läbi numbreid kokku liita. Täna oli eesti keele õpetaja haige ja matemaatikaõpetaja sai pidada kohe kolm tundi järjest. See oli nii kole, ja siis ma võtsin arvuti ja **liitsin** sellega jah...Oh, siis ta **haaras** mu päeviku ja kirjutas sinna märkuse! Ma pole veel kunagi varem märkust saanud!“

„Rahune, kallis“ lohutas ema. „Märkus on muidugi paha asi, aga õpetaja on ka liiga **karm**.

Mis see ikka halba teeb, kui natuke arvutit kasutada? Selleks ju arvuti on.“

„Ja siis võttis õpetaja mult arvuti ära ja pani endale **lausahtlisse**,“ jutustas Sirli edasi. „Ning ütles, et isa peab kooli tulema, kuna ma olen nii sõnukuulmatu laps.“

„Eks ma siis lähen,“ ohkas isa. „Päris huvitav sele õpetajaga kohtuda. Kuhu peab minema, kas õpetajate tuppa?“

„Ei, meie klassi,“ vastas Sirli. „Õpetajate tuppa te ei **mahu** ära.“

„Kuidas nii? Mis tähendab, ei mahu ära?“

„Nojah, ega ta ju ainult sind ei kutsunud. Ta kutsus kõigi laste isad, sest kõik kasutasid arvutit.“

„Ja kõik said märkuse ka?“

„Jah, kõik. Ja kõigilt võeti arvuti ära. Õpetajal oli neid pärast terve kuhi ja ta lubas kõik ära **põletada**.“

„Mis tähendab – ära põletada!“ ägestus isa. „See on minu arvuti! Põletagu enda asju, ärgu tikkugu eraomandi kallale!“

„Eks sa ütle talle seda,“ soovitas ema. „Ja ütle seda ka, et ei tohi lapsi nii väga **kiusata**.“ „Küll ma ütlen“, lubas isa.

Nüd siis oligi aeg kooli minna. Isa **kõmpis** mööda laupäevahommikusi tänavaid ja tundis hinges kerget **ärevust**. Mõelda, kui kaua ta polnud üheski koolimajas käinud! Omal ajal, lapsepõlves, sai peaaegu iga hommik seda teed astunud. Siis olid ju tunnid ka laupäeviti. Ja täna ongi laupäev. Isa kujutles, et ta lähebki praegu kooli. Hea tunne oli minna, polnud karta, et keegi sult midagi küsib või et sa halva hinde saad. Õpetajad ja koolidirektor ei võinud teda enam keelata ega küsida, miks tal susse jalas pole. Hea oli olla **täiskasvanud** inimene, leidis isa ja ronis kooli trepist üles.

Ta leidis Sirli klassi vaevata üles, sest sinnapoole liikus kümneid isasid ja tal ei tarvitsenud teha muud kui neile sappa võtta. Klass oli peaaegu päris täis, kui ta sinna jõudis, tagumised pingid olid juba hõivatud – täpselt nagu kooliajalgi. Isa pidi istuma esimesse pinki. Tema kõrvale mütsatas **turske** punase habemega sell, kes lõhnas piibutubaka järel. Minu uus pinginaaber, mõtles isa.

„Hea, et ma alles homme pean merele minema,“ ütles punahabe. „Saab sellele tigidale eidele öelda, mis ma temast mõtlen. Minu Kusti on omadega nii läbi, nagu oleks ta laevahuku läbi teinud. Vahel tuleb lausa kápuli sööma, ei jaksa püstigi tõusta, ja sonib aina mingitest numbritest! Joonistab kahvliga pudru sisse üheksaid ja liidab neid. Kas pole jõledus väeti laps sedasi ära kurnata!“

„See on õige küll,“ nõustus isa, aga siis jäi ta vait, sest klassi astus matemaatikaõpetaja.

kaebama= kurtma turske= priske, tugev arvutusmasin=arvuti ärevus= rahutus kõmpima= kõndima, astuma, minema

Tekst 2.

Ta oli pisike kuivetu naisterahvas ja tema prilliklaasid olid paksud kui ninasarviku nahk.

Lugenud klassi kogenud isad kiiresti üle, hakkas õpetaja neile pabereid jagama.

„Hei! Mis see tähendab!“ õiendas punase habemega meremees. Isa **põrnitses** talle ulatatud paberilehte - see oli täis arvutusülesandeid!

„Mida te endast mõtlete!“ karjus üks isa tagumisest pingist. „Kas te arvate, et me oleme mingid lapsed! Me oleme isad ja meie ei pea arvutama!“

„Vait!“ **käratas** õpetaja koleda häälega nin kõik jäidki ehmunult tasa. „See on kontrolltöö! Mis te mõtlesite, et saate siin laiseda ja niisama molutada! Otsekohe hakake liitma, ja kes **spikerdab**, läheb nurka ja jääb suvetöäle!“

„Eh-eh-hee!“ proovis meremees isa kõrval naerda. „Mina olen suvel merel!“

„Seda me veel vaatame!“ vastas õpetaja. „Kui sa korralikult oma koolitööd ära ei tee, siis ei näe sa oma merest tilkagi!“

Ning ta jäi tahvli ees seisma, nägu karm ja jalad võimukalt harkis.

Isad hakkasidki ülesandeid lahendama, sest väike tige õpetaja oli neile **hirmu naha vahele ajanud**. Korraga ei tundnud nad end sugugi nende suurte ja tugevate pereisadena, kes võivad end koolimajas turvaliselt tunda ja muretult pöidlaid keerutada. Nad olid taas needsamad kunagised koolipoisid, kes halva hinde hirmus higistades oma kontrolltöid kirjutavad. „Sattusime alles portsu otsa!“ mõtlesid nad kõik masendunult ja üritasid liita viitsada neljakümne kuuele.

Isa oli olnud koolis päris tubli matemaatik ja liitmisülesanded talle erilist raskust ei valmistanud, ehkki temagi vajus korra sügavalt mõttesse, kui oli tarvis panna kokku kuuskümmend kaheksa ja seitsekümmend kolm. Seevastu meremees tema kõrval **niheles** ja kõikus, nagu hulbiks ta lainetes, ning pühkis lõua alt külma higi.

„Ma olen elueag kehv **rehkendaja** olnud,“ kaebas ta isale sosinal. „Ütle, palju on seitseteist ja viiskümmend viis?“

„Seitsekümmend kaks,“ sosistas isa vastu.

„Aga sada ja sada?“

„Kakssada.“

„Jutud jätta!“ käratas õpetaja ning kiskus meremehelt paberi peost. „Kaks! Sa spikerdasid!

Mine nurka!“

Meremees hakkas juba tõusma, kuid mõtles siis, et temal, torme ja tuuli **trotsinud** mehel ei kõlba ometigi peljata ühte matemaatikaõpetajat. Ta sai oma söakuse tagasi ning hüüdis:

„Ma ei lähe kuhugi nurka! Põrgukoera nimel! Mida te õige endast arvate! Lapsed olete nii ära kurnanud, et nad ei jaksa enam suppi neelata, nüüd tulete meie kallale! Tohoo tonti!“

Punase habemega merekaru esinemine andis ka teistele isadele uut julgust. Nad lükkasid poolenisti lahendatud ülesannetega lehe kõrvale ja hakkasid samuti karjuma. Meremees aga lõugas kõige valjemini:

„Üldse, andke mulle mu taskuarvuti tagasi! Ma tõin selle oma Kustile Mosambiigist ja see on tiigrinahast tasku sees! Paluks otsemaid lauale laduda!“

„Arvuteid te tagasi ei saa!“ nähvas õpetaja. „Teie lapsed on voostrid ja ei viitsi peast liita, aga ma ei jäta seda nii, vaid treenin neid seni, kuni nad oskavad une pealt öelda, kui palju on tuhat viissada kuuskümmend seitse ja üheksasada nelikümmend viis. Milleks siis inimesel pea otsas on? Kammimiseks või?“

„Ma nõuan oma arvutit!“ kordas meremees ja lõi rusikaga vastu lauda.

„Ei saa,“ vastas õpetaja. „Ma põletasin nad kõik ära!“

Ja ta vibutas jahmunud isade nina ees kotikest tuhaga, mille ta seejärel lahtisest aknast välja puhus, ise hallidele ebemetele põlgusega järele sülitades.

„Minu tiigrinahast tasku...“ pomises meremees rabatult ja kattis silmad kätega.

„Ning nüüd arvutama!“ käratas õpetaja. „Aitab mokalaadast! Üks-kaks!“ Ta läks ning keeras ukse lukku.

„Enne keegi koju ei saa, kui kontrolltöö on valmis,“ teatas ta.

Mõned isad hakkasidki ehmunult kribima, üks pisike kiilaspäine mehike aga tõstis aralt käe.

„Palun vabandust!“ kogeles ta, endal pisarad kurgus. „Mu naisel on täna sünnipäev, ta ootab mind, kas ma võiksin varem koju pääseda?“

„Ei!“ kuulutas õpetaja. „Ja oma naisele võite öelda, et homme peavad kõik emad kooli tulema. Paneme ka nemad liitma!“

Meremees tõstis pea ja tema silmis säras kurjakuulutav tuluke.

„Ah sa madu!“ ütles ta. „Või meie naise tahad ka õnnetusse saata! Mu vaene Luise – ei, teda sa ei saa! Mehed! Võitlusse! Kahuri juurde!“

LISA 2

Lugupeetud õpetaja!

Olen Tartu Ülikooli Narva Kolledži üliõpilane ja kirjutan magistritööd, mille raames koostan õppematerjali eesti lastekirjanduse raamatute kasutamiseks eesti keele tunnis 5. klassile. Soovin välja selgitada, kui paljud eesti keele teise keelena õpetajad kasutavad oma tundides eesti lasteraamatuid ja mis õpieesmärkidel nad seda teevad ning kas on vajadust sellise õppematerjali järele.

Küsitlus on mõeldud õpetajatele, kes annavad **eesti keele teise keelena** tundeid 5.klassile. Küsitlus on anonüümne ja saadud andmed üldistatakse.

Küsimuste tekkimisel ja/või tagasiside soovi korral pöörduge palun minu emailile katrin.sepp@ut.ee

Ette tänades

Katrin Sepp

Küsimustiku täitmiseks kulub umbes 7 minutit, see koosneb 9 punktist. Vastused märkige ristiga.

1. **Mis kooliastmes Te töötate?** Märkige kõik sobivad variandid.

- I kooliastmes
- II kooliastmes
- III kooliastmes

2. **Kas Te kasutate eesti lastekirjandust oma tundide läbiviimisel?**

- Jah
- Pigem jah
- Pigem ei
- Ei
- Ei oska öelda

3. **Mis klassides olete kasutanud eesti lastekirjanike raamatuid tunnis?**

.....
....

4. **Mis põhjustel Te ei kasuta eesti lastekirjandust tundides?**

- Need raamatud ei sobi tunni teemaga kokku.

- Lasteraamatute põhjal ülesannete koostamine on aeganõudev.
- Eesti lasteraamatud on õpilastele keeleliselt rasked.
- Eesti lasteraamatud ei tekita õpilastes huvi.
- Muu.....
- ...

5. Kas mitmekesiste ülesannetega eesti lastekirjandusel põhinevat õppematerjali oleks vaja eesti keele teise keelena tundidesse?

- Jah
- Pigem jah
- Pigem ei
- Ei
- Ei oska öelda

6. Nimetage eesti lasteraamatute tüübid, millest oleksite enim huvitatud.

- Klassikalised.
- Kaasaegsed.
- Tähtpäevade ja riigipühadega seonduvad.
- Eesti kultuuri tutvustvad
- Ainekava temaatikaga seonduvad
- Muu
- .....

7. Milliste keele osaoskuste arendamist peate kõige tähtsamaks? Reastage vastused nii, et 1 tähistab kõige olulisemat.

- Kuulamisoskusele
- Lugemisoskusele
- Rääkimisoskusele
- Kirjutamisoskusele

8. Millistele osaoskustele peaks eesti lastekirjandusel põhinev õppematerjal kõige rohkem rõhku panema?

- Sõnavara õpetamisele
- Grammatika õpetamisele
- Väärtuste kujundamisele
- Muu .....

9. Mis on Teie arvates valmiva õppematerjali juures tähelepanuväärne?

.....

.....

.....

.....

.....

10. Hinnake palun õppematerjale 4 palli süsteemis, kus 4 – olen väitega nõus ja 1 – ei ole nõus. Tõmmake palun õigele variandile ring ümber.

	4	3	2	1
	Jah	Pigem jah	Pigem ei	Ei
Õppematerjal sobib valitud kooliastmele	4	3	2	1
Ülesannete juhendid on arusaadavad ja selged	4	3	2	1
Õppematerjal on vastavuses RÕKiga	4	3	2	1
Õppematerjal on keeleliselt korrektne	4	3	2	1
Õppematerjali ülesanded aitavad arendada õpilaste kõnelemisoskust	4	3	2	1
Õppematerjali ülesanded aitavad laiendada õpilaste sõnavara	4	3	2	1
Õppematerjali ülesanded arendavad õpilaste kuulamisoskust	4	3	2	1

Õppematerjali on hea kasutada eesti keele tundides	4	3	2	1
--	---	---	---	---

Täna vastamast!

LISA 3

Õpilase tööleht I

Sirli, Siim ja saladused

Sõnavara

Arvutusmasin haarama kiusama liitma turske mahtuma täiskasvanu karm lausahtel
põletama kaebama I. **Vali vastus.**

1. Sirli sai ... märkuse ja nüüd isa pidi kooli minema.
  - a. matemaatikaõpetajalt
  - b. inglise keele õpetajalt
  - c. loodusõpetuse õpetajalt
  - d. klassijuhatajalt
2. Sirli võttis kooli kaasa ... ja liitis numbreid sellega.
  - a. õpiku
  - b. mobiiltelefoni

c. arvutusmasina

d. lasteajakirja

3. Õpetaja võttis Sirlilt ja teistelt lastelt arvuti ära ja pani selle endale ... a.

kotti

b. laua peale

c. lauasahtlisse

d. taskusse

4. Õpilaste isad peavad õpetajaga kohtuma ...

a. õpetajate toas

b. kooli raamatukogus

c. aulas

d. klassis

5. Isa ei kartnud kooli minna, sest ta ei võinud ... saada ega keegi temalt küsida, kus on ta vahetusjalanõud.

a. halba hinnet

b. trahvi

c. „5“

d. kingitust

6. Meremehest isa kurtis, et tema poeg Kusti ...

a. on täis energiat ja ootab väga matemaatikatunde.

b. liidab kogu aeg numbreid ja on väga väsinud.

c. palub, et isa aitaks tal arvutada.

d. sööb ainult putru, sest pudru sisse võib joonistada üheksaid.

II. Kirjuta, kas õige või vale väide.Õ/ V

1. Sirli tuli koolist, silmad nutust punased. ...
2. Õpetaja kirjutas Sirlile märkuse E-kooli. ...
3. Ema lohutas Sirlit, ta arvas, et õpetaja on liiga karm ja arvuti on arvutamiseks. ...
4. Õpetaja soovis, et ema tuleks kooli. ...
5. Õpetaja lubas, et ta annab kõik arvutid isadele tagasi. ...
6. Isa läks kooli laupäeval. ...
7. Isa pinginaabriks sai politseinik. ....

Järjesta laused sündmuste järjekorras.

- A. Matemaatikaõpetaja võttis Sirlilt arvuti ära, pani selle endale lauasahtlisse ja kirjutas päevikusse märkuse.
- B. Kõik kohad olid peaaegu täis, tagumised pingid olid hõivatud ja isa pidi istuma esimesse pinki.
- C. Õhtul rääkis Sirli oma murest: ta sai matemaatikatunnis märkuse ja õpetaja nüüd soovib isa näha.
- D. Sirli jutustas vanematele, et ta võttis arvutusmasina kooli kaasa ja kuna eesti keele tund jäi ära õpetaja haiguse tõttu ning Sirli klassil oli kolm matemaatikatundi järjest, siis ta kasutas seda tunnis.
- E. Sirli isa läks laupäeva hommikul kooli.
- F. Isa leidis Sirli klassi kergesti üles, sest sinna liikus palju teiste laste isasid.
- G. Tema kõrvale istus turske punase habemega mees, kes rääkis, et läheb varsti merele ja ütleb õpetajale, mida ta õpetajast arvab.
- H. Isa ja ema arvasid, et õpetaja on liiga karm ja lapsi ei tohi kiusata ning arvuteid maha põletada.
- I. Meremees kaebas Sirli isale, et ta poeg Kusti on väga väsinud, liidab numbreid ja mõtleb ainult arvutamisest.

LISA 4

Õpetaja tööleht I

Häälestus

Eeltöö: Tahvlile on kirjutatud sõnad ÕPETAJA, MÄRKUS, KOOL, ISA.

Õpetaja näitab õpilastele raamatu pildi (pilt on arvutis, et kõik näeksid) ja palub neil rääkida, mida nad näevad ning arvata, mida isad teevad ja mis võiksid olla põhjused, et nad seal on. Kui õpilased jäävad hätta, annab õpetaja vihjeid ja/või esitab suunavaid küsimusi. Koos vaadatakse üle sõnade tahvlil olevate sõnade tähendused.

Vastus: kaks isa/meest istuvad pingi/laua taga, nad tulid kooli, sest nende lapsed said õpetajalt märkuse, pingil/laual on paberilehed, pastkad, joonlauad.

Võimalikud küsimused:

Missugused on klassireeglid? Mida õpilane tohib teha tunnis? Mida ei tohi tunnis teha?

Mida õpetaja teeb, kui õpilane käitub reeglite järgi? Mida õpetaja teeb, kui õpilane rikub reegleid?

Kas sinu vanemaid on kutsutud kooli/ õpetaja kutsus kooli?

Tegevus 1 Frontaalne töö: raamatu tutvustus

Õpetaja näitab raamatu esikaant ja tutvustab raamatut, millega hakatakse tunnis tegelema. Ta küsib õpilastelt, millest võiks raamat jutustada.

Tegevus 2 Frontaalne töö: sõnavaraga tutvumine

Arvutusmasin haarama kiusama liitma turske mahtuma täiskasvanu karm lausahtel põletama kaebama Õpetaja seletab sõnade tähendust, nt täiskasvanu on inimene, kes on vanem kui 18 või näitab kalkulaatorit, see on arvutusmasin

Tegevus 3 Kuulamisülesanded. <https://vikerraadio.err.ee/784065/sirli-siim-ja-saladused> I

Vali vastus.

Sirli sai ... märkuse ja nüüd isa pidi kooli minema.

a. matemaatikaõpetajalt

b. inglise keele õpetajalt

c. loodusõpetuse õpetajalt

d. klassijuhatajalt

Sirli võttis kooli kaasa ... ja liitis numbreid sellega.

a. õpiku

b. mobiiltelefoni

c. arvutusmasina

d. lasteajakirja

Õpetaja võttis Sirlilt ja teistelt lastelt arvuti ära ja pani selle endale ... a.
kotti

b. laua peale

c. lausahtlisse

d. taskusse

Õpilaste isad peavad õpetajaga kohtuma ...

a. õpetajate toas

b. kooli raamatukogus

c. aulas

d. klassis

Isa ei kartnud kooli minna, sest ta ei võinud ... saada ega temalt küsida, kus on ta vahetusjalanõud.

a. halba hinnet

b. trahvi

c. „5“

d. kingitust

Meremehest isa kurtis, et tema poeg Kusti ...

a. on täis energiat ja ootab väga matemaatikatunde.

b. liidab koguaeg numbreid ja on väga väsinud.

c. palub, et isa aitaks tal arvutada.

d. sööb ainult putru, sest pudru sisse võib joonistada üheksaid.

II Kirjuta, kas õige või vale väide.

Sirlil tuli koolist, silmad nutust punased. ...

Õpetaja kirjutas Sirlile märkuse E-kooli. ...

Emal lohutas Sirlit, ta arvas, et õpetaja on liiga karm ja arvuti on arvutamiseks. ...

Õpetaja soovis, et ema tuleks kooli. ...

Õpetaja lubas, et ta annab kõik arvutid isadele tagasi. ...

Isa läks kooli laupäeval. ...

Isa pinginaabriks sai politseinik. ....

Tegevus 4 Paaristöö.

Õpetaja palub leida tekstist laused, mis näitaksid vastuste õigsust.

Tekstis on uued sõnad rasvases trükis.

Koosta 2-3 väidet teksti kohta ja esita need klassikaaslastele.

Tegevus 5 Arutelu.

Järjesta laused sündmuste järjekorras.

- A. Matemaatikaõpetaja võttis Sirlilt arvuti ära, pani selle endale lauasahtlisse ja kirjutas päevikusse märkuse.
- B. Kõik kohad olid peaaegu täis, tagumised pingid olid hõivatud ja isa pidi istuma esimesse pinki.
- C. Öhtul rääkis Sirli oma murest: ta sai matemaatikatunnis märkuse ja õpetaja nüüd soovib isa näha.
- D. Sirli jutustas vanematele, et ta võttis arvutusmasina kooli kaasa ja kuna eesti keele tund jäi ära õpetaja haiguse tõttu ning Sirli klassil oli kolm matemaematikatundi järjest, siis ta kasutas seda tunnis.
- E. Sirli isa läks laupäeva hommikul kooli.
- F. Isa leidis Sirli klassi kergesti üles, sest sinna liikus palju teiste laste isasid.
- G. Tema kõrvale istus turske punase habemega mees, kes rääkis, et läheb varsti merele ja ütleb õpetajale, mida ta õpetajast arvab.
- H. Isa ja ema arvasid, et õpetaja on liiga karm ja lapsi ei tohi kiusata ja arvuteid maha põletada.
- I. Meremees kaebas Sirli isale, et ta poeg Kusti on väga väsinud, liidab numbreid ja mõtleb ainult arvutamisest.

Võti: C, D, A, H, E, F, B, G, I

Lisaülesanne: Vali lause ja joonista selle juurde sobiv pilt. Värvige esimene pilt.

LISA 5

Tööleht II

„Sirli, Siim ja saladused“

Andrus Kivirähk

1. Vaata pilte ja otsusta, mis pilt sobib iga lause juurde. Kirjuta lause kõrvale sobiv täht.

1. Sirli isa läks laupäeval kooli.
2. Sirli oli ühel õhtul õnnetu, sest ta sai õpetajalt märkuse ja isa kutsuti kooli.
3. Kooli tulid ka teiste laste isad ja tema pinginaabriks sai meremees.
4. Sirli matemaatikaõpetaja oli karm, kirjutas tahvlile numbreid ja õpilased liitsid neid kogu aeg.
5. Arvutusmasinat ei tohtinud tunnis kasutada, õpetaja võttis kohe selle ära.
6. Ka kodus liitsid õpilased numbreid, liitmine väsitas neid ära.

2. Sõnavara harjutus.

A. vooster =looder, laisk söakus= julgus
merekaru=meremees trotsima= ignoreerima, mitte kartma, arvesse võtma
põrnitsema= vahtima, otsa vaatama nihelema= rahutult edasi-tagasi tooli peal
istudes liikuma sattusime portsu otsa= sattusime ebameeldivasse olukorda hirmu
naha vahele ajama= hirmutama, kedagi kartma panema rehkendaja=matemaatik
käratama = kurja häälega ütlema spikerdama= kellegi pealt maha
kirjutama

B. Igast reast tõmba sobimatu sõna maha.

Sõbralik heatahtlik karm leebe

Kalkulaator telefon arvuti arvutusmasin

Vaatama vahtima põrnitsema kuulama

Lahendada küsima pärima küsitlema

Kuula ja loe, tee õigele variandile ring umber.

1. Matemaatikaõpetaja oli ... .

- a. pisike naine   b. pikk mees   c. armas tütarlaps

2. Õpetaja jagas klassis istunud isadele ... .

- a. lilli   b. pastkaid   c. pabreid arvutusülesannetega

3. Üks isa ... , kuid õpetaja käratas talle ja käskis kontrolltööd teha.

- a. hakkas plaksutama   b. hakkas protestima   c. hakkas vastama

4. Meremees ütles, et suvetööle ta ei jää, sest ta on suvel ... .

- a. merel   b. puhkusel   c. Soomes.

5. Isad hakkasid ülesandeid lahendama, sest väike tige õpetaja ... .

- a. oli neile miljoni lubanud.
b. oli abi vajanud ja neid väga palunud .
c. oli neid ära hirmutanud.

6. Isad tundsid end nagu ... .

- a. koolipoisid   b. suured tugevad karud   c. vaprad lõvid

7. Sirli isa oli koolis ... ja liitmisülesanded talle raskusi ei valmistanud.

- a. kõva sportlane   b. hea keeleõppija   c. tubli matemaatik

8. Kusti isa oli ... ja palus Sirli isal teda aidata ning õiged vastused öelda.

- a. paha poksija   b. halb matemaatik   c. ülihea rehkendaja 9. Õpetaja
soovis meremehe nurka panna, ...
- a. ja suvetööle jätta, kuid siis mõtles umber.
- b. kuid merekaru ei teinud seda.
- c. meremees aga võttis kaasa ka Sirli isa.
10. Kusti isa käitumine andis teistele isale julgust ja nad ... .
- a. nõudsid taskuarvutid tagasi.
- b. palusid raha oma taskuarvutite eest.
- c. võtsid taskuarvutid ise õpetaja lauasahtlist.
11. Õpetaja põletas arvutid ära ja kutsus nüüd kooli ...
- a. vanaemad   b. vanaisad   c. emad

4. Loe laused läbi. Kelle fraas see on? Vali endale roll ja leia paariline.

Kusti isa   Sirli isa   õpetaja   Esitage

dialog klassikaaslatele.

“Aga sada ja sada?” – *Kusti isa*

“Seda me veel vaatame! Kui sa korralikult oma koolitööd ära ei tee, siis ei näe sa oma merest tilkagi!”

“Minu tiigrinahast tasku ...”

“Ah, sa madu! Mu vaene Luise, ei, teda sa ei saa!”

„Vait! See on kontrolltöö! Mis te mõtlesite, et saate siin laiselda! Otsekohe hakake liitma, ja kes spikerdab, läheb nurka ja jääb suvetööle!“

„Ei saa, ma põletasin nad kõik ära!“

„Ma olen eluaeg kehv rehkendaja olnud. Ütle, palju on 17 ja 55?“

„Ma nõuan oma arvutit!“

„Ning nüüd arvutama! Aitab mokalaadast!“

„Ma ei lähe kuhugi nurka! Mida te õige endast arvate! Lapsed olete ära väsitanud, nad ei jaksa enam suppi neelata, nüüd tulete meie kallale!“

„Eh-eh-hee! Mina olen suvel merel!“

„Seitsekümmend kaks.“

„Arvuteid te tagasi ei saa! Teie lapsed on voostriid ja ei viitsi peast liita, aga ma ei jäta seda nii, vaid treenin neid. Milleks siis inimesel pea otsas on?“

„Kakssada.“

„Homme peavad kõik emad kooli tulema. Paneme ka nemad liitma!“

„Jutud jätta! Kaks! Sa spikerdasid! Mine nurka!“

„Andke mulle mu arvuti tagasi! Ma tõin selle oma Kustile Mosambiigist ja see on tiigrinahast tasku sees!“

Lisakuulamisülesanne BINGO

Kuula ja kirjuta välja kõik numbrid, mis on 20.peatükis ja tee endale Bingokaart, kus on neli rida ja kaks veergu. Kirjuta sinna 8 väljakirjutatud numbrit suvalises järjekorras. Umbes nii:

17			

Nüüd kuula õpetajat, kui ta ütleb sinu numbrit, tõmba see maha. Võitjaks on see õpilane, kes saab esimesena kõik numbrid läbi kriipsutatud.

LISA 6

Sirli, Siim ja saladused

Andrus Kivirähk

Tegevus 1 Loo meenutamine. Vaata pilte ja leia nenedele sobivad pealkirjad.

A.

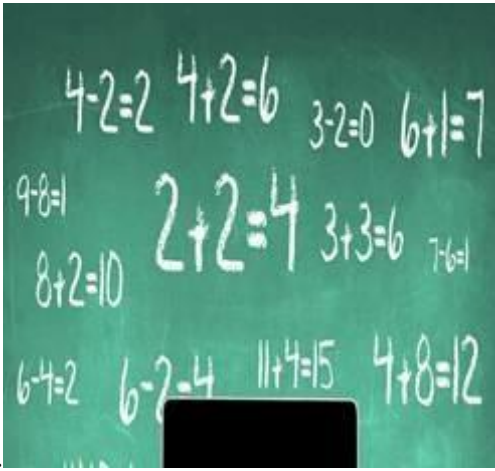
B.

C.

D.

E.

F.

1. Sirli isa läks laupäeval kooli.
2. Sirli oli ühel õhtul õnnetu, sest ta sai õpetajalt märkuse ja tema isa kutsuti kooli.
3. Kooli tulid ka teiste laste isad ja tema pinginaabriks sai meremees.
4. Sirli matemaatikaõpetaja oli karm, kirjutas tahvlile numbreid ja õpilased liitsid neid kogu aeg.
5. Arvutusmasinat ei tohtinud tunnis kasutada, õpetaja võttis kohe selle ära.
6. Ka kodus liitsid õpilased numbreid, liitmine väsis neid ära.

Õiged vastused: A - 2, E - 4, F - 5, C - 6, D - 1, B - 3.

Mida veel mäletad? Lisa julgesti.

Tegevus 2 Prognoosi tegemine/ Ennustamine. Mõttele ja vasta küsimustele.

Missugune matemaatikaõpetaja välja näeb? Kas ta on noor või vana?

Miks ta kutsus kõik isad laupäeval kooli?

Mida isad ütlevad õpetajale?

Kas õpetaja ja isad leiavad kompromissi?

Tegevus 3 Frontaalne töö: Sõnavara harjutus

A. vooster = looder, laisk söakus = julgus merekaru = meremees
trotsima = ignoreerima, mitte kartma, arvesse võtma põrnitsema = vahtima, otsa
vaatama nihelema = rahutult edasi-tagasi tooli peal istudes liikuma sattusime portsu
otsa = sattusime ebameeldivasse olukorda hirmu naha vahele ajama = hirmutama,
kedagi kartma panema rehkendaja = matemaatik kätatama = kurja häälega
ütleva spikerdama = kellegi pealt maha kirjutama B. Igast reast tõmba sobimatu
sõna maha.

Sõbralik heatahtlik karm leebe

Kalkulaator telefon arvuti arvutusmasin

Vaatama vahtima põrnitsema kuulama

Lahendama küsima pärima küsitleva

Kaaned pliiats kustukumm tasku

Tegevus 4 Kuulamisülesanne <https://vikerraadio.err.ee/784065/sirli-siim-ja-saladused> 4:39 – 10:07

Kuula ja loe, tee õigele variandile ring ümber.

1. Matemaatikaõpetaja oli ... .

a. pisike naine   b. pikk mees   c. armas tütarlaps

2. Õpetaja jagas klassis istunud isadele ... .

a. lilli   b. pastakaid   c. pabereid arvutusülesannetega

3. Üks isa ... , kuid õpetaja käratas talle ja käskis kontrolltööd teha.

a. hakkas plaksutama   b. hakkas protestima   c. hakkas vastama

4. Meremees ütles, et suvetööle ta ei jää, sest on suvel ... .

a. merel   b. puhkusel   c. Soomes.

5. Isad hakkasid ülesandeid lahendama, sest väike tige õpetaja ... .

- a. oli neile miljoni lubanud.
- b. oli abi vajanud ja neid väga palunud .
- c. oli neid ära hirmutanud.

6. Isad tundsid end nagu ... .

- a. koolipoisid
- b. suured tugevad karud
- c. vaprad lõvid

7. Sirli isa oli koolis ... ja liitmisülesanded talle raskusi ei valmistanud.

- a. kõva sportlane
- b. hea keeleõppija
- c. tubli matemaatik

8. Kusti isa oli ... ja palus Sirli isal teda aidata ning õiged vastused öelda.

- a. paha poksija
  - b. halb matemaatik
  - c. ülihea rehkendaja
9. Õpetaja soovis meremehe nurka panna, ...

a. ja suvetööle jätta, kuid siis mõtles umber.

b. kuid merekaru ei teinud seda.

c. meremees aga võttis kaasa ka Sirli isa.

10. Kusti isa käitumine andis teistele isadele julgust ja nad ... .

a. nõudsid taskuarvutid tagasi.

b. palusid raha oma taskuarvutite eest.

c. võtsid taskuarvutid ise õpetaja lauasahtlist.

11. Õpetaja põletas arvutid ära ja kutsus nüüd kooli ...

a. vanaemad

b. vanaisad

c. emad

Võti: 1.a, 2.c, 3. b, 4. a, 5.c, 6. a, 7. c, 8.b, 9.b, 10.a, 11.c

Tegevus 5 Rollimäng. Loe laused läbi. Kelle fraas see on? Vali endale roll ja leia paariline.

Kusti isa   *Sirli isa*   *õpetaja*

Esitage dialoog klassikaaslatele.

“Aga sada ja sada?” – *Kusti isa*

“Seda me veel vaatame! Kui sa korralikult oma koolitööd ära ei tee, siis ei näe sa oma merest tilkagi!”

“Minu tiigrinahast tasku ...”

“Ah, sa madu! Mu vaene Luise, ei, teda sa ei saa!”

„Vait! See on kontrolltöö! Mis te mõtlesite, et saate siin laiselda! Otsekohe hakake liitma, ja kes spikerdab, läheb nurka ja jääb suvetööle!“

„Ei saa, ma põletasin nad kõik ära!“

„Ma olen eluaeg kehv rehkendaja olnud. Ütle, palju on 17 ja 55?“

„Ma nõuan oma arvutit!“

„Ning nüüd arvutama! Aitab mokalaadast!“

„Ma ei lähe kuhugi nurka! Mida te õige endast arvate! Lapsed olete ära väsitanud, nad ei jaksa enam suppigi neelata, nüüd tulete meie kallale!“

„Eh-eh-hee! Mina olen suvel merel!“

„Seitsekümmend kaks.“

„Arvuteid te tagasi ei saa! Teie lapsed on voostriid ja ei viitsi peast liita, aga ma ei jäta seda nii, vaid treenin neid. Milleks siis inimesel pea otsas on?“

„Kakssada.“

„Homme peavad kõik emad kooli tulema. Paneme ka nemad liitma!“

„Jutud jätta! Kaks! Sa spikerdasid! Mine nurka!“

„Andke mulle mu arvuti tagasi! Ma tõin selle oma Kustile Mosambiigist ja see on tiigrinahast tasku sees!“

Tegevus 6 Paaristöö. Koostage lastevanematekoosoleku käitumisreeglid.

Näiteks. Olge sõbralikud ja viisakad! Kuulake ja ärge katkestage teise inimese juttu! Andke sõna igähele! Rääkige, mida asjast arvate!

Lisakuulamisülesanne Bingo

Õiged vastused : 2, 17, 46, 55, 72, 200, 500, 797, 945, 1567.

LISA 7

Tööleht 3. klassile teemal Andus Kivirähk „Karneval ja kartulisalat“

Vaadake palun pilte ja vastake küsimustele.

1. Mida lapsed teevad?
2. Mis kostüüme nad kannavad?
3. Kas sa sooviks olla printsess või jänku, papagoi või piraat?
4. Kas sa oled kunagi karnevalil käinud? Kes sa olid?
5. Mis pilt sulle kõige rohkem meeldib?

II. Vali üks kostüüm piltidelt või mõtle kostüümile, mida ise kannaksid ja kirjelda seda, näiteks ma olen roheline, ma elan vees ja oskan ujuda. Teised õpilased võivad sulle esitada täpsustavaid küsimusi, näiteks kas sa oled suur või väike? Kas sa elad linnas või metsas? Mida sa sööd?

III. Vaata A. Kivirähki raamatukaant ja ütle, mitu last sa näed, kirjelda lapsi, mis neil seljas on, mida nad teevad, mis võiks olla nende nimed.

IV. Kuulamisülesanded.

Paaristöö. 1. Järjesta sündmused õiges järjekorras (1–6):

- Oskar hakkas kartulisalatit sööma.
- Katrin soovis olla haldjas.
- Lapsed hakkasid mängima karnevali.
- Miial oli sünnipäev.
- Miia arvas, et sünnipäev on mängimise jaoks.
- Oskar ütles, et tema on leevike.

2. Kirjuta õiged või valed väited: Õ või V

- Lapsed istusid köögis.
- Miia ema lubas kleite kanda.
- Oskar oli prints.
- Aksel oli kõige väiksem.
- Lapsed esitasid etenduse.

Rühmatöö. Kuulake teksti ja pane lõigud õigesse järjekorda.

A Teised olid Katrini plaaniga nõus. Oskargi tõusis ohates laua tagant. Sinna jäi veel nii palju kartulisalati ja torti!

„Mina teen end haldjaks!” hüüdis Katrin.

B Mis asi see on?” küsis Miia. „Kes sa oled?”

„Mina olen leevike,” vastas Oskar tähtsalt. Lapsed vaatasid vaikselt, kuidas Oskar laua juurde kõndis ja sööma hakkas. „Mida sa nüüd teed?” küsis Katrin sosinal. „Leevike lendas lindude söögimajja. Leevikesi peab talvel toitma. Leevike nüüd sööb,” ütles Oskar.

C Miial oli sünnipäev. Suured inimesed istusid köögis laua taga, sõid, jõid ja ajasid juttu. Lastele oli kaetud Miia tuppa väike laud. Seal oli kartulisalati, lihapalle, torti ja morssi. Lapsed sõid natuke, siis ütles Miia:

D,„Mina teen end haldjaks!” hüüdis Katrin.

„Mina hakkan printsessiks!” teatas Miia. Nad võtsid kapist välja Miia ema kõige uhkemaid kleidid ja panid endale selga.

„Mina olen päkapikk,” ütles pisike Aksel. Siis läksid lapsed teise tuppa ja Katrin ütles, et nüüd mõtlevad nad välja näidendi.

Aga nad ei jõudnud veel midagi mängida, kui tuppa tuli Oskar. Tal olid lühikesed püksid jalas ja tema paljas punnis kõht oli Miia ema huulepulgaga punaseks värvitud.

E Hakkame nüüd mängima!” „Hakkame jah!” ütles Katrin, kes oli Miia kõige parem sõbranna. Teised lapsed hüppasid samuti laua tagant püsti. Ainult Oskar jäi istuma.

„Sööme ikka veel,” arvas tema. Oskar oli parajalt paks poiss ja talle söömine meeldis.

„Ei söö me enam midagi!” vastas Miia. „Söömine on igav. Ega sünnipäev pole söömise jaoks, sünnipäev on mängimise jaoks!” „Õigus!” hüüdsid teised.

F „Mida me siis mängime?” küsis pisike Aksel. „Kas peitust?”

„Ei, mängime parem karnevali!” ütles Katrin. „See on palju põnevam. Paneme endale igasugused ilusad riided selga, täpselt nii nagu teatris!”

Kodune töö. Kirjuta, mis juhtus pärast karnevali.

Õpetaja tööleht

Õpiku tekst: KARNEVAL JA KARTULISALAT

Kuulamisfail <https://www.youtube.com/watch?v=oImcpX8uzjs>

Miial oli sünnipäev. Suured inimesed istusid köögis laua taga, sõid, jõid ja ajasid juttu. Lastele oli kaetud Miia tuppa väike laud. Seal oli kartulisalatit, lihapalle, torti ja morssi. Lapsed sõid natuke, siis ütles Miia:

„Hakkame nüüd mängima!” „Hakkame jah!” ütles Katrin, kes oli Miia kõige parem sõbranna. Teised lapsed hüppasid samuti laua tagant püsti. Ainult Oskar jäi istuma.

„Sööme ikka veel,” arvas tema. Oskar oli parajalt paks poiss ja talle söömine meeldis.

„Ei söö me enam midagi!” vastas Miia. „Söömine on igav. Ega sünnipäev pole söömise jaoks, sünnipäev on mängimise jaoks!” „Õigus!” hüüdsid teised.

„Mida me siis mängime?” küsis pisike Aksel. „Kas peitust?”

„Ei, mängime parem karnevali!” ütles Katrin. „See on palju põnevam. Paneme endale igasugused ilusad riided selga, täpselt nii nagu teatris!”

Teised olid Katrini plaaniga nõus. Oskargi tõusis ohates laua tagant. Sinna jäi veel nii palju kartulisalatit ja torti!

„Mina teen end haldjaks!” hüüdis Katrin.

„Mina hakkam printsessiks!” teatas Miia. Nad võtsid kapist välja Miia ema kõige uhkema kleidid ja panid endale selga.

„Mina olen päkapikk,” ütles pisike Aksel. Siis läksid lapsed teise tuppa ja Katrin ütles, et nüüd mõtlevad nad välja näidendi.

Aga nad ei jõudnud veel midagi mängida, kui tuppa tuli Oskar. Tal olid lühikesed püksid jalas ja tema paljas punnis kõht oli Miia ema huulepulgaga punaseks värvitud.

„Mis asi see on?” küsis Miia. „Kes sa oled?”

„Mina olen leevike,” vastas Oskar tähtsalt. Lapsed vaatasid vaikselt, kuidas Oskar laua juurde kõndis ja sööma hakkas. „Mida sa nüüd teed?” küsis Katrin sosinal. „Leevike lendas lindude söögimajja. Leevikesi peab talvel toitma. Leevike nüüd sööb,” ütles Oskar.

(õpiku jaoks kohandatud katkend raamatust „Karneval ja kartulisalat”)

Tegevus 1: Õpetaja palub pilte vaadata ja öelda, mida lapsed teevad, mis kostüüme nad kannavad, kas õpilastele meeldib karneval, kas and on karnevalil käinud, kui nad osaleksid karnevalil ja kelleks nad hakkaksid, milline pilt neile rohkem meeldib.

Tegevus 2. Õpetaja palub valida kostüüm piltidelt või mõelda kostüümile, mida õpilane kannaks ja kirjeldaks seda, näiteks ma olen roheline, ma elan vees ja oskan ujuda. Teised

õpilased võivad talle esitada täpsustavaid küsimusi, näiteks kas sa oled suur või väike? Kas sa elad linnas või metsas? Mida sa sööd?

Tegevus 3. Õpilased töötavad paaris ja tutvuvad ülesannetega, kuulamise ajal õppijad otsustavad ise, kas kõigepealt järjestavad laused(Õiged vastused: 6, 4, 3,1, 2,5) ning siis otsustavad, kas väited on õiged või valed(C, E, F, A, D, B) või alustavad teise ülesandega ja liiguvad esimese ülesande juurde.

Tegevus 4 Õpilased teevad rühmatööd, kuulavad lugu ja panevad sündmused õiges järjekorras. Igal paaril on lõik, mille and loevad läbi enne kuulamist.

Tegevus 5 Koos kontrollitakse paaris- ja rühmatöö tulemusi. Kui aeg lubab, siis võiks mängida võistkonniti mängu “Kes teab rohkem?” Klass jagatakse 2 võistkonnaks, kes vastavad küsimustele kordamööda. Võidab see võistkond, kes andis rohkem õigeid vastuseid.

1. Kellel oli sünnipäev?(Miial)
2. Kes on raamatu autor? (Andrus Kivirähk)
3. Mis on raamatu pealkiri? (“Karneval ja kartulisalat”)
4. Mitu last tuli sünnipäevale? (3, Aksel, Oskar ja Katrin)
5. Mis oli sünnipäeva laual? (kartulisalat, lihapallid, tort ja morss)
6. Kust lapsed võtsid endale kostüümid? (Miia ema kapist)
7. Kes ei soovinud mängida? (Oskar)
8. Kes oli Miia parim sõbranna? (Katrin)
9. Miks Aksel soovis peitust mängida? (Ta oli väike ja tal oli kergem end peita)
10. Mida Oskar tegi, et jälle saaks söögilauda istuda ja süüa? (Otsustas leevikeseks hakata, leidis Miia ema hulgepulga ja värvis oma kõhu punaseks)

Tegevus 6 Kodune ülesanne ja kokkuvõte (mis tunnis meeldis, mis ei meeldinud, mis ülesanded pakkusid huvi, mis olid kerged ja mis rasked, mida uut õppijad said teada).